1 I нп 10
Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШОАТТА, 29 январь, 1977 шу. • № 13 (5879). • Мах 2 кей.

Сиха тоаю техника

Соахка хинначул 150 гектар дукхагIа а йолаш укх шера 782 гектара тIара латтах ехка комсий гаьнаш хьамукъаяха езаш ба Надтеречни района «Озерный» яхача комсаш лелаеча совхоза механизатораш. Из болх, бIаьсти кхашка де деза кхыдола балхаш, техника шиий ханнахьен дикен тоаяь яккхарах тийша долга кхета а деш, трактораш, тIехьатосса инвентарь ма-мотта сихагIа тоаяра беррига шоай теркам тIабахийта къахьегаш ба хIанз цу боахама механизатораш, мехмастерске болхлой. ХIаьта дика хьоккхамаш а гойт.

Иштта, соахка йиълагIча квартале планагIа 17 тоае езаш хиннача 23 трактор, планал шозза дукхагIа йолаш 14 фо детташ лаьтта кIалара комсий гаьнаш хьамукъайоаха агрегат, дукха тIехьатосса инвентарь тоайир цар.

Из толам боаккхаш доккха дакъа лаьцар Сулейманов Халима кулгалдеча техника тоеча бригадо. Цу бригаде ба слесараш: Р. Дасаев, А. Джакаров, И. Тазбиев.

ТIехьатосса инвентарь тоаеш дика болх бу слесараша: цхьоалагIча отделенерча М. Даргуевев О. Лечиевев, шоллагIча отделенерча М. Тазбиевев К. Мислаевев.

Тишъеннача оатхалашта реставраци а еш дика меттаоттаю аьшкапхьараша коммуниста Дубаев Сулима, Атабаев Юсупа. Цар меттаоттаяь оатхалаш тешаме хул.

ХIанзле 32 трактор тоаяьй цу совхоза механизаторашен мастерске болхлоши. ХIаьта йиса бархI трактор хIанз мехмастерске кефттерча цехе латт тоаеш. Царех ши трактор январь бутт чакхбалалехьа тоаяь йоаккхаргья, хIаьта йисараш 15 февралe тоаяь яха дош денад совхоза къахьегамхоша.

Х. МАГОМЕТОВ.

БIАЬСТАННА — ЛЕРТТIА КХОАЧАМ

Района берригача юрта боахама къахьегамхоша санна, хьинаре къахьегаш ба укх керлача шера «Экажевский» совхоза цхьоалагIча тракторни бригада механизатораш.

Шийла ух хIанз денош. Къаьстта Iуйрийна безаме хилац ара. Низткъал хул болх дIаболабеш. Иштта доллаше а даим шоай ханнахьа дIадоладу балха ди цу бригада къахьегамхоша. ХIаьта бизза пайда па эцаш из дIа а дахийтац.

— Укх шера санна балха тIера болаш хиннабац тха механизатораш, — яхаш дувц бригадира Беков Iаддал-Къаьдара. — Ер хьаде, аьнна сага дIахьалхадаккха дезаш хилац цхьаккха гIулакх. ЦаI санна болх хьабеш ба берригаш. Кхеташ ба уж шоашта хьалхашка латта декхараш бехктокхаме хиларах. Цудухьа тха хIара механизатор шин берригаш хьинар оарцагIдаьккха къахьегаш ва лоацача хана ерригa техника тIехдика тоая чакхъяккха гIерташ.

Масала, коартолаш кхееш вола Хидриев Къурейш. ХIанзле а оарцагIваьнна коартолаш дIайоаш йола агрегаташ тоаеш ва из. Цо дика кхетаду кхашкара балхаш дIадоладелча хIанз дIамел тоха кулг, шийна накъадаргхилар. Цудухьа Къурейша ший техника дика вIашт-тIехьйоаккхаш латт. Кастта ший ерригa агрегаташ тоая а ваьнна кхычарна новкъостал де дIаоттаргва из. Кхы а дукха гIулакхаш да къаьнача механизатора де дезаш.

Чуйнна шоай трактораш тоаеш боахк боахаме хьалхле лелаеш бола трактористаш Баркинхоев Висангирв, Аябогачиев Идрис, кхыбараш. ДIахьа шоайла сакъердаме дешаш а кхувсаш безаме тох цар дIатоха кулг.

Кхы а дукха ба бригаде тIехдика къахьегаш. Уж ба: Экажев Муса, Толдиев Ахьмад, Хащагульгов Бахьаудин, кхыбараш. Цхьа ди дIадахийтац царех хIаране дийнахьара норма 130—140 процент кхоачаш ца еш. Уж ба ялат дIадувш, чуэцаш, кхашка минеральни а органически а удобренеш кхухьаш, трактораш та ремонт еш. Деррига а балхаш тешамен сихен ду цар. Цудухьа ба уж боахаме лоархIаш а сий деш а.

— Тха бригада механизатораша къоабал а даь тIайийцар дукха ха йоаццаш Советски Союза берригача къахьегамхошка дола КПСС Центральни Комитета письмо, — йоах бригадира. — ХIаьта цу исторически документа жоп луш бригада механизатораша чIоагIо яьй йолаш йола 18 трактори тIехьатосса инвентари укх гаргарча хана тоая яккха.

Таханарча дийнахьа цар тоаяь дIаоттаяьй 14 трактор, ерригa тIехьатосса инвентарь.

С. АЛИХАНОВ.

Iай а хьинар лаьгI ца деш

Iай а хIара минута кхом бу Грозненски района «Пригородный» совхоза лаьтта леладераша. ХIана аьлча, кадраш кийчъю, удобренеш кхашка дIаккхухьа, техника тою ха йоландаь хIанзара яр. Уж гIулакхаш чакхдахарга хьежжа хургба хьувкъам а бIаьстан кхашкара балхаш а.

Боахаме дукха дац гуйран ялаташ дIадув лаьтташ, кхоачам хилал дIатессай цу лаьтташка минеральни удобренеш. Уж йоацаш 12 тракторагIи погрузчикахи латтача кхаш лeладарий орядо дIадихьа дIадоаржадаьд кхашка кхо. Бешамашка, баьцадаарийн доакъарийн культурай хьувкъама лаьрхIа укх шера хьалхарча квартала план кхоачашъеш дIайоаржаяьй 2000 тонн органически удобренеш.

Хьинаре къахьег механизатораша. Дийнахьа 25 тонн гарга кхо дIахьу трактористаша коммунисташа Попов Виктор, Чапанов Вахас, Гришин Александра, лаьтташ дукхагIен дикагIен хьаьндара баьржа къовсам хIанз а чакхбаланза ба.

Мехмастерске цехашка юртбоахама техника тоаяра болх дика лел. КIийков мутIаре дIаоттаяьй тайп-тайпара техника. ДIадахача шера 4-ла квартале 32 трактори, укх шера хьалхарча квартале 26 трактори тоаеш план кхоачашйир цар. Овсаре къахьегача мехмастерске коллектива из боккха толам ба.

— Ремонтникашта юкъе белгалбаха беза моторист Будиянский Николай, слесарь Балаев Алаудин, ветеран Башмаков Иван Николаевич. Царех хIаравар ма-хулла дикагIа тоае гIерт трактораши тIехьювза техникен, кхашка механизаторашта болх беча хана хьовзам хургбоацащ. — йоах мехмастерске заведующе коммуниста Д. Акчурина.

Боккха теркам тIабохийт совхозе шоай кадраш кийчъяра а. Говзал дикагIа шаьрлургйолаш Серноводски юртбоахама училище хьожаваьа 8 тракторист. Мехмастерске из говзал Iомаеш 20 курсант ва. Царех ахаш «Солнечный» совхозера ба. Царна хьехаш ба «Пигородный» совхоза тракторно-кхаш лeладеча бригада бригадир Горчханов Руслан, инженер Носерхоев Хьамид, керттера агроном Федорчук Вадим, кхыбола специалисташ.

Биъ бутт баьлча кхоалагIча класса механизатораш а хиннa шоай коллективашка къахьегарга цар.

— Дукха ха йоацаш юртбоахама къахьегамхошка КПСС ЦК издаь письмои Ерригсоюзни социалистически яхь йоаржаяра бола соцами дог гIоздаьнна тIайийцар боахама коллективо. Массе производственни участкашка цу лоархIамерча шин партийни документашта хетаяь собранеш хилар. ИттлагIча пятилетка укх шоллагIча юбилейни шера ма-хулла дикагIа къахьега. Даьхе тIадьюгаш доккхий толамаш даха аьнна дош делар совхоза болхлоша, — йоах совхоза парткома секретара А. Борисова.

Л. РУДСКИЙ.

ГIадвуга толамаш

«Производства эффективности балха дикали лакхъяра, пятилетка заданеш толаме кхоачашъяра йола Ерригсоюзни социалистически яхь йоаржаярах болча» КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС ВЛКСМ ЦК соцамо чIоагIо хьинар айдаь къахьегаш ба Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене Хапаев Супьян Идрисович керте латтача СМУ-1 гIишлонхой. ИттлагIча пятилетка шоллагIча шера план хьалхьа кхоачашъяра доккхий социалистически декхараш тIа а ийца. Уж толамца кхоачашдара ерригa шоай торонаш оарцагIъяьхай цар.

Къаьстта дика къахьегама толамаш доахаш чакхдаьккхар СМУ-1 гIишлонхоша пятилетка хьалхара шу а. Деррига гIишлон - монтажни балхаш дара шера план 102,1 процент кхоачаш а еш планагIа лаьрхIачул совгIа 110 эзар сома маьха гIишлон - монтажни блхаш дир. ГенподрядагIа гIишлон балхаш дара паччахьалкхен план 100,5 процент кхоачаш а еш, заданел совгIа 28 эзар сом мах бола балхаш дир. ХIаьта шоай низаца гIишлош хьалъяра задани 100,7 процент кхоачаш а еш, планал совгIа дир цхьайтта эзар сом мах бола гIишлон балхаш.

ДIадаха шу СМУ-1 гIишлонхошта чIоагIа беркате хиннa хилар хьахьокх цар хьал а яь йистеяьккхача гIишлоша. Кхоалагlча микрорайоне цар эксплуатаце дIаделар цаI 80 квартирей шоллагIдар 110 квартирей йола ши цIа, Ленина цIерагIча улицагIара 140 квартира йола цIа, кхы дуккха а цIенош. Цар деррига соахка хьалдаьча цIеношка керда вахар диллад 560 дезалаша. Цул совгIа цар йисте а яьккха эксплуатаце дIаейнай Красни Фронтовиков улицагIара 400 моттиг йола вайнаьха йиIигашта лаьрхIа йола общежити.

ЦIаккха ца хиннача тайпара тоаделар СМУ-1 коллектива деррига технико-экономически хьокхамаш. Къахьегама овсарле лакхъяра задани 3,7 процент тIехкхоачашйир цо. ГIишлонхой алапи 2,4 процент лакх а луш, юкъера лаьрхIача хIара гIишлонхочо эца алапи 194 сомага кхаьчар. ГIишлон материалаш, электроэнерги кхоярах, кердадяраш производствана юкъекхахьарах соахка планал совгIа паччахьалкхенна баь пайда 85 эзар сом хилар. ГIишлош хьалъярга дIабода мах лохбарах духхьала йиълагIча квартале производствана кходир 33 эзар сом.

Иштта болх беча СМУ-1 участкашта бригадашта юкъе дукха коллективаш я хьинаре къахьегаш халданза социалистически яхье хьалхалатташ. Царех я Шаповаленко Геннадий Константинович керте латтача цхьоалагIча участка коллектив. Пятилетка хьалхарча шера план 108,9 процент кхоачаш а еш, планагIа лаьрхIачул совгIа участка гIишлонхоша даь балхаш 80 эзар сома маьха хилар. Укх шера кхы а шоай хьинар айдаь къахьегача цар хIанзлехьа тIехкхоачашъяьй гIишлон-монтажни балхаш дара январь бетта задани. Кхыча бригадашта хьокхам телаш хьинаре къахьсгаш я Алисултанов Хизир Умарович Гонтаренко Василий Григорьевич керте латта гIишлонхой бригадаш. Юкъера лаьрхIача хIара сменагIа нормаш 140—150 процент кхоачашъю цар.

Б. КОСТОЕВ.

Совхоза шурий комплекс

Хоза хьалбаь гIирс ба «Ататинский» яхача совхоза шурий комплекс. БархI бIаь Iатта лаьрхIа я из. Цун ерригa мощность караерзаяьчул тIехьагIа хIара доярка бIаь Iатта гIулакх де йиш йолаш хургья, хIанз комплексе цхьан операторо 70 етт лелабу, хIаьта моллагIа йолча ферме цхьан доярка юкъера лаьрхIача 20 етт мара мичa лелабу.

Ер шу чакхдоаллаш проектни мощностага кхоачае лерхI комплекс.

Комплекс болх бе йолаеннaчул тIехьагIа овлян тIара хувцаений доахан деттара, паччахьалкхенна дIаяла шура кийчъяра технологи. Доахан деттача зала цу пхьан ханна 48 етт бетт. Царгара яьккха шура молокопроводагIа шурий блоке кхоач. Цига из цIенъю, шелъю, тIаккха цхьоалагIча сортагIа паччахьалкхенна дIаяла дIайоахьийт.

Комплекса начальник Д. Халджимурадов воал учетчикапалаборантаца цхьана дIаяла кийчъяь шура мишта оз хьожаш (хьалхара сурт). Дика Iомаяьй машинаца доахан деттара говзал оператора Юнусова Иситас (шоллагIа сурт). Цхьайтта шу да Берсанова ПаьтIамат Iаьсий леладеш йола (кхоалагIа сурт). Нанас бера санна Iуналл ду цо царна. Цо хьегача кьин боагтIаш бола мах баьб. Цунна сенай «За трудовое отличие», «За трудовую доблесть», В ознаменование 100-летия со дня рождения В. И. Ленина» яха медалаш, «Социалистически яхье котало яьккхар» яха знак.

И. ПЛИЕВА сурташ.

ДАГАДОАЦАЧА ХУВЦАМИЙ ЛЕРАГIА

РЕЙД

Тоъал ха я «Сердало» газета оагIон тIа «Дагадоацаш хинна хувцамаш» аьнна корта а болаш газета рейдови бригада материала кепа теха хинна. Цу тIа дувцар Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхоза Долакха-Юртарча шурий - товарни ферме воча оагIорахьа хиннача хувцамех а «Назрановский» совхоза Аьлти - Юртарча шурий - товарни ферма коллектива болх тIеххьарча хана тоабаларах я. Из рейд хиннaчул тIехьагIа цу фермашка малагIа хувцамаш хинад хьожаш хилар укх деношка тха газета рейдови бригада.

Тхо да Долакха - Юртарча ферма СССР Лакхехьарча Совета депутата Даурбекова Зина болх беш йолча шоллагIча корпусе. ЦIенеи сийрден яр чухьа. Дика кор-ниI тоаяь мух чуба моттиг йоацаш яр из. ИIайха яр помещене. Дикача хьале дар депутата а цунца цхьана болх беча доаркай а доахан.

Иштта безаме сурт дар Iаьсий чудоахкача корпусе а. ЦIенеи йIайхен яр цу чу. Дика дIакъайлаяр Iаьсий дийша дада кIийленаш. Цхьабакъда, хала хете а, хьайбаш Iангара дахара гIулакхаш массанахьа цхьатарра дика лелац Долакха - Юртарча ферме. Из иштта хилар гучадаьлар 141 етт чубоаллача цхьоалагIча корпусе тхо чудахача. Хьайбашта меттел са чудоаллача моллагIча хIаман а тIехьа сатоха низткъал долаш шийла яр цу чу. Тховнах а, наIарах а, корах а ца хаддаш чухьекхаш мух ба.

— Хайра ремонт яьац укх чу, — яхаш дувц ферма бригадира Баркинхоев Руслана. — Могачох кор-ниI тоаеш оахош кулгаш дийттадар укхаза цхьабакъда цунах хIама-м хилац.

Iалаьмате ийрча сурт дар тхона кхыча корпусе дайнар а. Шийла яр цу чу а. Помещене бIеха яр. ТIаьда яр хьайбаш дийша дада моттигаш. ХIаьта, мух-м укхаза а бар чухьекхаш массе оагIорахьара. Ледара лел укхаза политико-кхетама болх а. Укх тIеххьарча хана арадийнача КПСС ЦК соцамех цаI бийша я бац ферме малагIа маца арабаьнна а хац. Иштта мара дийшадацар укхаза дукха ха йоацаш СССР берригача къахьегамхошка кхайкарал деш хинна КПСС ЦК письмо а. Цул совгIа лар йоацаш байнаб ферме гойтара агитацен болх. Боккха чIега теха къайла латташ да дояркай цIа. Цхьаннахьа бIаргагуш яц цхьаккха тайпа лозунг, плакат, хьоккхам улг. Дац социалистически декхараш а. Цул совгIа, белгалдаккха доагIа, укх тIехьарча, массехк бетта дояркашта а кхыча ферма болхлошта а цхьаккха тайпа газет, журнал укхаза бIаргадайна ца хилар. Радио, телевизор йоацаш я ферме. Цу гIулакхаша лохбу хьайбаш лeладерий балхацара безам.

Долакха-Юртара даьннaчул тIехьагIа «Назрановский» совхоза Аьлти-Юртарча шурий-товарни ферме кхаьчар тхо. Помещене дIачувоаллаше пенах хьаллдийтта доахка тайп-тайпара каьхаташ бIаргадайра тхона. Царна юкъе дар КПСС ЦК письмо, парте Центральни Комитета тайп-тайпара соцамаш. Укхаза да дояркаша тIайийца декхараш, цар дийнахьара балха хьокхамаш тIаязду улг. Цхьабакъда, кхоачамбоацараш а да ферме шортта. ХIанз, укх сахьате, ферма коллективо кхоачашдац паччахьалкхенга шура йохкара тIайийца социалистически декхараш. Масала, таханарча дийнахьа хIара Iаттагара юкъера лаьрхIача 3,9 килограмм мара шура яккхац цара. Цу коллективо тIайийца социалистически декхараш дар январь бетта 44 тонн паччахьалкхенга шура йохка. Цхьабакъда, 20 январе цар ехка шура 28,5 тонн мара яцар.

Укх тIехьарча хана районни а республикански а газетий оагIонаш тIа кIезига дийцадац цу ферма кормоцех болх беш ца хилар. Цхьабакъда, газеташа фуннагIа дувцарах хIама хувцалуш дац цига. Хьагучох цу балха сагота саг а вац ферме меттел ерригача совхозе а. Нагахьа санна из болх беш хилча арахьара барда тIакхахьа езаргъяцар цига. Цул совгIа искусственни шура хьае торо хургъяр. Цу гIулакхо боккха пайда лургбар.

— Теша безам ба, укх пятилетка шоллагIча шера цу боахамашка дикача оагIорахьа доккхий хувцамаш хургхилара.

«Сердало» газета рейдови бригада:

Ю. КАЦИЕВ,
«Экажевский» совхоза зоотехник;

М. МУТАЛИЕВ,
Назрановски района «Ленина никъ» яхача газета юртбоахама отдела заведующи;

А. САГОВ,
тха соб. корр.

КПСС Центральни Комитете

«Массови информацен пропагандан средствашта КПСС Томски обкомо деча кулгала хьакъехьарча» дешага хьежай КПСС Центральни Комитет.

Ше баьча соцам тIа КПСС Центральни Комитето белгалдоаккх, парте Томски обкомо, горкомаша, райкомаша кепайоазонна, телевиденена, радиовещанена деча партийни кулгала система эргаьккха тоаяра, парте XXV съезда решенешта, «КПСС Центральни Комитета Отчет а чурчеи арахьарчеи политика даькъера парте аргIанара декхараш а» яхача доклада тIа, КПСС ЦК октябрьски (1976 ш.) Пленуме даьча къамаьлаца КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева йийцача положенештеи выводаштеи пропаганда яра а уж кхоачашъелга вIаштIехьдаккхара а даькъера цар лоархIам чIоагIбара тIаберзабаь лаьрхIа болх беш хилар. Областа массови информацен пропагандан средствашa доккха новкъостал ду иттлагIча пятилетка халкъбоахама плана заданеш толаме кхоачаши тIеxкхоачаши яр духьа, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара баха мабоагтIара накъабахар духьа лелаю социалистически яхь йоаржаяра.

Партийни комитеташа белгалду газетий, телевидене, радиовещане балха керттера лостамаш, цар гIулакхаш, журналисташка массе оагIорахьара хоам белга хьадда нийса вIаштIехьдоах, дукхатиражаш йолчеи пенца хьалдеттачеи газетий чулоацам тоабергбола, цар тIа кепаеттача материалех пайда боккхагIа хургбола гIулакх ду.

КПСС обкомо, парте горкомашеи райкомашеи массови информацен пропагандан средствашa шоаш кулгалдеча хана даим шоай теркаме лоаттаду кадраш хьахаржареи кхетареи, цар идейнии профессиональнии боарам лакхбара дешаш. Районнии дукхагIа долча дукха тиражаш йолчеи газетий редактораш партийни комитетий бюрой членалла хержаб.

Партийни комитеташа балха тIа ленински стиль чIоагIъю, лоархIаме инструмент лоархI кепайоазонах, пресса хоамаш корта болаши лоархIаши тIайиделга Iалашду, кепаетта материалаш проблемни дешаех яраш шоай тIахьожама - кIал лоац, хIаьта царех лоархIамегIа яраш парте обкома, горкомий, райкомий бюрошка ювц. КПСС обкомо шиш беши сиххен зув кепайоазон тIа яьча критика терко ца яр.

Парте Томски обкомо массови информацен пропагандан средствашта кулгалдара беча балха дика мах а беш, КПСС ЦК-ас цунца цхьана белгалдаьккхад, областерча цхьайолча партийни комитеташа КПСС XXV съезда решенеши иттлагIча пятилетка заданеши кхоачашъяр духьа къахьегамхой оарцагIа бахара кепайоазон, телевидене, радио общественни низах бизза пайда ца эцаш хилар; Iилманеи техниканеи карагIдаьннараш практикана юкъекхахьара, толашагIа йола къахьегама почнаш йоаржаяра прессо беча балха эффективность кхоачам боллаш лакха ца хилар.

Газеташ тIа, телевиденеи радиои гIолла массаза а чулоацам дика болаши хадданзеи дувцац парте чурча балха денаш. КIезига кепаетт партийни группай вахарах, лакхерча дешара заведеней, Iилма-тохкама учрежденей, творчески коллективай, управлене аппарата, торговлеи бытовой гIулакхаш дареи предприятей партийни организацей гIулакхех йола материалаш, мелъялийтай идейно - политически, нравственни, къахьегама кхетам балара опыт вIашагIтохаран дIайоаржаяран кепайоазоно еш йола йоакхо.

КПСС Центральни Комитето КПСС Томски обком, парте горкомаши райкомаши декхарийла яьй КПСС XXV съезда указанешка хьежжа массови информацен пропагандан средствашта политически кулгалдара система дIахо эргаьккха тоаяра, цар идейни боарам лакхбараи экономика, Iилма, культура дегIакхувлача, дерригача общественни вахара еш йола воздействи чIоагIъяраи тIадерзадаь гIулакхаш чакхдаха. Кепайоазон, телевидене, радиовещане низ тIаберзабе беза КПСС XXV съезда решенеш, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева съезде яьча докладен КПСС ЦК октябрьски (1976 ш.) Пленуме цо даьча къамаьле положенеш а выводаш а кхоачашъелга вIаштIехьдаккхара, хIара участке эффективности балха дикали лакхъяра, Iилма - технически прогресс сихъяра, къахьегама овсарле лакхъяра, экономе режим чIоагIъяра, промышленнии юртбоахамеи производства кхоачамаш хьагучадахареи царех пайда эцареи, керда объекташ хьалъяра ханаши махи лохбара, халкъа эша товараш дукхагIа арахецара дешаш кIоаргагIа дувцара. Массови информацен пропагандан средствашa социалистически яхьи къахьегамца коммунистически гIулакх леладара тIехьара болами дIахо дегIакхувлача, къаьстта а къахьегача коллективай, болхлой, юрта боахама къахьегамхой, интеллигенце толашагIча опыта, инициативана, новаторствана пропаганда еча хьинаре дакъа лоацилга Iалашде деза.

Къаьст - къаьста предприятеши боахамаши белгалдаьча мулел тIехьадисара бахьанаш хьагучадахеи тахкеи, къахьегама дисциплина телхаераштa, малараш тIехдоахараштa, хулиганаштa, вIаштIехья йоацачеи доал доацачеи моттигашта духьала шиш болаш дувца дезаш да кепайоазув. Хадданза пресса органий теркаме хила еза торговле, общественни кхачан, гIулакхаш дара сфера болх тоабара проблемаш.

КПСС ЦК-ас партийни комитетий уйла тIаерзайир къахьегамхошта, къаьстта а кагирхоштеи кхувш боагIараштеи юкъе беча идейно-кхетама балха тIа массови информацен пропагандан средствай лоархIам чIоагIбанза барг ца хилара. Кепайоазоно, телевидене, радиовещане тIа-тIа хьинарегIа влияни е еза советски нах марксистско - ленински мировозренех кхебара, къахьегамца коммунистически гIулакх хургдолаш, йоккха нравственность йолаш уж хьалкхебара, къаьгга хьахьувкха еза советски вахара хьисапа совленаш, буржуазни пропаганда тийша болх хоадамболлаш хьагучабаха, коммунистически морала наькъа тIаря бувлараща къовсам лоаттабе беза. Кепайоазонах шерагIа пайда эцаза баргбац идеологически балха эффективность чIоагIъяра, кхетам балара, советски сага личность вIаштIехьаккхара даькъера девала, школа, къахьегача коллектива, общественни гIулакхий лоархIам лакхбара деррига гIулакх вIаштIехьдаккхарца лелабу комплексни никъ чIоагIбара.

КПСС ЦК-ас партийни комитеташта тIадиллад массови информацен пропагандан средствашa партегара кулгалдара дакъа а цун чуреи арахьареи политика а, экономикеи культуреи дегIакхувлара, къахьегамхошта коммунистически кхетам балара деча партийни кулгала опыт кIоаргга ювцилга Iалашдар, советски строя демократически маIана, социалистически общества бокъонца йолча гуманизмана къаьгтан дог тешадеши пропаганда яр. Критикеи самокритикеи дегIакхувлара даькъе пресса лоархIам ма-могга лакхбар, кепайоазоно арайоаха принципиальни материалаш массе оагIорахьара хьаллацар. Критика нийса мах бе а цунах янза яргйоаца выводаш е а кадраш Iомаяр.

КПСС ЦК-ас парте обком, горкомаши райкомаши декхарийла яьй марксистско - ленински теори Iомаяра, коммунистически, идеалаштеи КПСС политиканеи пропаганда яра говзал экономика, культура дегIайоалаяра, наха кхетам балара хьадда декхараш кхоачашдарца айхха ювзаш журналисташа тIагIертта Iомаергйола гIулакх де. Партийни советски органий решеней хьакъехьа кепайоазон болхлошка хан-ханнахьа хоам бе, журналистий сий хьаллоаттаде деза, кепаеттача материалий идейнии профессиональнии боарам лакхагIа хулийтилга цу цхьан ханна дIа а дехаш. Йоакхо дукхагIа е йоагIа журналистий чуIеча моттигий хьалаш, къахьегареи салаIареи хьалаш тоадара.

Соцам тIа йоах, газетий, телевидене, радиовещане партийни комитеташеи редакцешеи шерагIа дегIакхувла деза кепайоазон гIулакхашкара общественни хьисапаш, прессага язлара дукхагIа тIаувза беза болхлой, колхозхой, халкъа боахама специалисташ, Iилмахой, творчески интеллигенци, къона писателаш, художникаш, публицисташ.

КЕРДА ПРОДУКЦИ

1976 шера республикерча промышленни предприятей коллективаша дукха балхаш даьд арахеца продукци дикагIа хилийтара. Заводашкеи фабрикашкеи арахеца йоланьй 70 тайпара керда продукци. ХIанзарча технически хьалашa дIа маIдеххара я уж.

Керда продукци арахеца йоланьй «Красный молот», «Автоспецоборудование» заводашка, «Оргтехника», швейни производственни объединенешка, иштта моттигерчеи кхачани промышленноста министерствай предприятешка, кхычахьа.

Керда арахеца йоланьйча 70 продукцех ялх СССР-е духхьашха арахеца йоланьй я царех шишша продукци арахеца йоланьй «Красный молот» заводеи «Оргтехника» объединенеи. Масала, «Красный молот» заводе СССР духхьашха арахеца йоланьй «РУ-16» яха буровой маркхала лаьрхIа лохача давлене сепаратораш, промысловн установкашта йола горизонтальни электродегидратораш.

«Оргтехника» объединене электрографически аппараташ, «Импульс-3» яха сшивателаш металлически скобашца документацеш автоматически чIоагIдара лаьрхIа я.

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ БОЛХ-ЦХЬАН КОМПЛЕКСАГIА

КХЕТАМА БАЛХАХ ХЬАХУР ТЕРКАЛ А ДЕШ...

Идеях дог тийша хилари доккха вахара хьинари, духовни культура а знанеш а ший дегIаца ихьаш тардеш вола керда тайпа саг хьалкхевар вай парте керттерча декхарех цаI хила а хиннад, ишта долаш дусаш а да. Цу хьакъехьа дар КПСС XXV съезде хинна къамаьл а.

Партийни организацей балха практико хьахьокх, кхетам балара дерригa гIулакх комплексно леладеш хилча, вешта аьлча къахьегамхой тайп-тайпарча группай башхалонаш теркал а еш, идейно - политически, къахьегама, нравственни кхетам балара гIулакх вIашагIа дийза леладелга Iалашдеш хилча мара из декхар толаме кхоачашдулургдоацилга.

Уж дешаш дага а кхоабаш, кхетам балара дерригa лосташи средстваши дикагIа вIаштIехьдаха, кхоанарча ден декхараш белгалде, идейно-кхетама болх комплексни перспективни плаций ларда тIа оттабе гIерт района партийни организацеш.

Идеологически агитационно - массовни балха дешаш каст - каста дувц КПСС горкома пленумашка, активашка, бюрошка, парткома заседанешка, юххьанцарча парторганизацей партийни собранешка.

Масала, соахка КПСС горкома бюро дийцад дешаш: «Бахача наха атеистически, интернациональни, патриотически кхетам балара цIагIарча лектореша № 20, 18, 3 йолча юкъерча школашка беча балха хьакъехьа», «Малгобекский» комсий совхоза парторганизацерча массово - политически балха хьала хьакъехьа». «КПСС XXV съезда материалашта пропаганда яра технологически транспорта управленей «Малгобекмежрайгаз» яхача трестей агитаторий, политинформаторий, лекторий балха хьакъехьа», кхыдараш.

Пропагандистий, лекторий, политинформаторий, агитаторий кадрай состав кердаяькхай КПСС горкома пропагандан агитацей отдело. Царна юкъе баьхкаб дика дийша, идейни кхетам лакха бола коммунисташ. КПСС XXV съезден вай парте ЦК октябрьски (1976 ш.) Пленумен материалех лаьца идеологически бIухошца каст - каста семинараши инструктивни совещанеши ю КПСС горкома пропаганда отдело.

Районе идеологически балха лоархIамегIарча проблемаех цаI — къахьегамхошта атеистически интернациональни кхетам балар. 40 совгIа лектор ва районе атеистически интернациональни тематиках даьца лекцеш ешаши беседаш еши.

Къахьегача коллективашкен нах баххача моттиген беча атеистически балха тайп - тайпарча формаши методийи белггалара система хьахиннай. Царех шерра пайда эц школашка, юрташка еча граждании сходех, лекционни пропаганде.

Граждании сходаш, хаттарийи жопийи сайренаш гульярен чакхъяхарен, дынах тешарех хIаранеца къаьстта болх бара гIулакха цхьайола опыт Iоаяьй «Ингушский» комсий совхозе, «Алханчуртский» совхозе, бурув тохара балхий управлене.

Цхьабакъда хьоаха ца деш дита йиш яц цу балха тIара цхьадола кхоачамбоацараш а.

Цхьайолча партийни организацешка шьрача къамаьлах кхоачам а бий бут атеистически болх. Белгалбаханза баргбац атеистически темах лаьца районерча къахьегамхоштен бахача нахан хьалхашка докладаши лекцеши, къаьстта а шоай къамах меттала, кIезига ешаш бола партийни, советски, боахама кулгалхой. Царех ба нн. Мержоев — горбыткомбината директор; Костоев — «Советский» комсий совхоза директор; Арсамаков—АТП парторганизаце секретарь, Балаев — «Малгобекский» комсий совхоза директор, Агиев—«Луч» яхача комсий совхоза парторганизаце секретарь; Дышкиев — кирпишкий завода директор, Арчаков — «Ачалуки» яхача минеральни хий доаккхача завода директор, кхыбараш.

Къахьегамхошта интернациональни кхетам балара гIулакх дIахо чIоагIдара йоакхо а еш, бахача наха юкъе беча идейно - политически балха дукхагIа юкъеоза гIерт тхо партийни, советски болхлой, боахамий кулгалхой, специалисташ.

Гаргакхоачаш латт Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дуза ди. Цунца дувзаденна районе, берригача мехка а санна, автономни республикай деноШ чакхдоах. Района къахьегамхоштен бахача нахан юкъе лекцеш еш, докладаш, беседаш, хаттарийи жопийи сайренаш, книжни выставкаш ю СССР тайп - тайпарча республикай вахар довзийташ. Цхьабакъда белгалдаккха доагIа, из болх промышленностен юрта боахамен дуккхача предприятешка бе боаггIача тайпара ца беш хилар.

Тха городской партийни организаце политически дешара ерригача формаша чулаьцав 600 гаргга саг, цу даькъе 1000 совгIа коммунисти 900 совгIа комсомолеци.

Пропагандистски болх во вIаштIехьбаьккхабац «Малгобекнефть» НГДУ, бурув тохара балхий Управлене, геофизбяза, «Кавказ» яхача комсий совхоза, № 20, 9, 7 йолча юкъерча школай, дуккха кхыяраш санна йолча партийни организацешка.

Цхьабакъда белгалдаккха деза, цхьайола партийни организацеши предприятей кулгалхойи кадрай дешарга цIенхаштта дIахьожаш ца хилар.

Масала, «Ачалуки» яхача заводе, М. Горьке цIерагIча комсий совхозе, кирпишкий заводе лерттIа чакхъяхац занятеш, деша хьаухараш кIезига ба, каст-каста тIехьайоах занятеш, хIаьта юкъагIа ювлаш моттигаш а ийслу.

Къахьегамхошта идейно-политически кхетам балара дуккхача формашта юкъе эггара пайданагIен низ болашагIен я укх тIеххьарча шерашка тха районе шерра дIаяьржа лекционни пропаганда.

Из чIоагIа лоархIамен бехктокхамен балха участок лелаеш ба тханцига «Знание» яхача общества юххьанцарча организацешка вIашагIтеха лектораш - общественникаш. Бахача наха хьалхашка чIоагIа сакъердамен дика чулоацам болен лекцеш еш лектораша - общественникаша новкъосташа Т. А. Тебоева—«Малгобекнефть» НГДУ групкома председатела М.-С. М. Марзиева — «Малгобекнефть» НГДУ ПТО начальника, Н. А. Хохлова — УБР керттерча экономиста, В. И. Чернявске — «Малгобекмежрайгаз» яхача треста кхерамзлен техника инженера, А. Д. Алероева—№ 20 йолча юкъерча школа директора, кхыбараша.

Керда тайпа саг — коммунизм хьцнарен сакхетамен хьалъер хьалкхевара гIулакха доккхий декхараш латт культурно - просветительни учреждеНешта хьалхашка. Соахка 50 совгIа тематически сайренаш яьй, устни журналаш дийшад, художественни самодеятельноста концерташ увттадаьд клубашка, культура цIеношка, библиотекашка.

Цхьабакъда дуккха моттигаш я политическии культурно-массовни балха бокъонца йола центраш а хинна юртара клубаш хIанз а дIаоттанза. ЛерттIа болх беш яц Ачалукски зонера, Советскера, СоагIапчара, Кердача Редантера культура учрежденеш. Города культура ЦIагIа хила йоаггIача боараме яц гойтара агитаци, хьалда вIаштIехьъяьнна художественни самодеятельность яц районе.

Коммунистически кхетам балара гIулакхаца лаьпача комплексни наькъо лаьрхIад кхетам балара гIулакха социалистически яхьа тайп - тайпарча формех пайда эцилга. ЧIоагIа лоархIам бу оаха из атта йоаца говзал Iомае кулгалдеча кадрашта новкъостал дара, толашагIа йола опыт Iомаярен дIайоаржаярен массе оагIорахьара йоакхо а еш.

Оалаш ма - дарра, дикача гIулакха ткъамаш шера да. Тха районерча къахьегамхоша массане а цхьатарра раьза хинна хьаллаьцар «ХIара балхя денна — дикала Знак!», «ХIара кхайна—дикала Знак!» яхаш девизаш а йолаш яхь йоаржаяоа вай республике дIайолаяь инициативаш. Цунца дувзаденна ала безам ба са, цу дикача гIулакхаша деnгаш айдаьча тха районерча дуккхача коллективаша иттлагIча пятилетка хьалхарча шера заданеш дика кхоачашъяьи карарча шера яраш толаме кхоачашъеши хилар.

Бакъдар аьлча, оаха на деш лиса дукха хIамаш да пятилетка заданеши социалистически декхараши кхоачашделга идеологически Iалашдара. Йоккхий мероприятещ чакхйоахилга дезаденнад цхьайолча парторганизацешта, хIаьта из бахьан долаш нахаца къаьсткъаьста беш бола болх юкъагIа бус.

Цхьайолча коллективашка лерттIа йоацаш, къахьегамхой группай башхалонаш теркал па еш, кIоаргта чулоацам боацаш бу идейно - политически болх. Коллективашкен нах баххача моттигашкен общественно - политически вахаре дакъа лаца юкъеозац цхьабола кулгалду болхлой. Къаьстта ала доагIа из юрташкарча интеллигенцех, эггара хьалха юртий Советий исполкомий председателех. Ала доагIа цунах бола бехк тхона, парте горкома болхлошта а тIабуж. Кхоачам болаш тIахьожам лоаттабац оаха тхоай решенеш кхоачашъяра.

Цудухьа тха керттера декхар — уж а кхыдола а кхоачамбоацараш тIатеIIа дIадахар. ХIаьта цу гIулакха мел эша торонаш тха йолаш а я. Керттердар фуд аьлча, из да, царех бизза пайда эцари кIаьд ца луш, денгара денга, хIара сагаца болх бари.

Кхетам балара гIулакха лаьца комплексни никъ — ловццача хаина лаьрхIа кампани а йоацаш, берригача пропагандистски агитационии балха керттера лостам ба.

А. ДОДОВ,
КПСС МагIалбика горкома пропагандан агитацей отдела заведующи.

Черсий - Балкхарой АССР Нальчикски телемеханически аппаратурай завод — отрасле предприятешта юкъе лоархIамегIа арех я. Цо арахеца управлении яра автоматизированни системашта йола телеавтоматически комплексаш шерра пайда эцаш лелаю промышленноста дуккхача доакъошка. Масала, уж болх беш я Красноярски Саяно - Шушенски ГЭС-ашка, Самотлора мехкдаьтта промыслашка, Нижни-Тагилерча металлургически предприятешка.

Завода коллективо декхар тIаийцад пятилетка шин шера задани Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 60-шу дизарга кхоачашъе.

СУРТА ТIА: завода сборочни цех.

Р. ДЕНИСОВА СУРТ.
ТАСС фотохроника.

МОЛДАВСКИ ССР. Республике йоккхагIъярех йолча предприяте — Бендерски даьрий деча комбинате толаме кхоачашъяьй пятилетка хьалхарча шера программа. Соахка цул хьалхарча шерарчул цхьа миллион квадратни метр дукхагIа кIадаш арахийцад укхаза, шозза дукхагIа хиннад паччахьалкхен дикала Знак енараш. Уж хьокхамаш — керда дар лохаш, гIулакха бехктокхаме хилар кхетадеш коллектива хIара член хиларах хьахинна да.

Комбинате ший техникум, профтехучилище вIашагIъеллай, болх беш я хьалха латтача опыта школа, болхлой къахьегама хьалийи салаIарей дешашка хьожа комиссеш.

Комбината болхлой бахача микрорайоне хьалдаьд «Шелковик» яха культура Дворец, дуккха этажаш йола спортивни комплекс, поликлиника, детски ясли, столовеши кафеи, быта служба предприятеш. Социально-экономически культурни дегIаахара планагIа Iаьржача форда йисте хьалдаьд салаIара цIа. Гаргарча шерашка комбината производственни мощносташ шозза йоккхагIъяь ца Iеш цунца цхьана нах баха керда микрорайон хьалъе а лаьрхIад — производственни корпусай, нах чуIеча цIеной социально-бытовойи культурни гIулакхашта лаьрхIача предприятей ший тайпара архитектурни ансамбль.

Предприяте шерра хьаллаьцад иттлагIча пятилетке ший пхе шера йола ши задани кхоачашъе аьнна къонача ткачихас комсомолка Морой Валентинас дIадоладаь гIулакх.

Планал совгIа производства новатораша арахийцад 600 эзар метр кIадаш. «Опытно - экспериментальни участкана карагIдаьннараш ерригача, коллективана!» — иштта да шелковикаша пятилетка шоллагIча шера шийна хьалхашка оттадаь декхар.

СУРТА ТIА: ханал хьалха шера программа кхоачашъяьча опытно-экспериментальни участке. Аьрдехьа йиълагIа яр — В. Морой.

Б. КОПНИНАИ
А. СИМАНОВСКЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

ВАХАР ДIАЬХА ХУРГДОЛА ДОГОВОР

Итт шу хьалхагIа, 1967 шера 27 январе, СССР, США-с, Великобритане кулгаш яздаьд «Бутт а сигалера кхыдола седкъаш а чулоацаш, космически ара тохкамаш даран цунах пайда эцаран леладергдолча гIулакхий принципий хьакъехьарча» договора. Доккха вахар хила кхел йолча дерригача адамий юкъарча лоархIамеча документех цаI а хинна дIаэттай из соглашени. ХIанз цунна юкъе дакъа лоац 85 паччахьалкхено.

Договора тIа оттадаьд, шоай экономика е Iилма дегIаахара боарам мичча бесса бале а, дерригача мехкашта болча пайданнен гIулакхан космосе тохкамаш деш а цунах пайда эцаш а хилар, космически аре ерригача паччахьалкхенашта хьакийллан дерригача адамий доалахьен хилар. Долла хIама теркалдича, лаьттан тIа бахача наьха кхоанен еча йоакхонон дуккхача мехкий низаши средстваши космос Iомаяр духьа вIашагIтоха дика уйла хилaрои хьалха яьккха из положени йизза кхоачашъеш я. ТIа-тIа дукхагIа хул космически тохкамаш деча дакъа лоаца паччахьалкхенаш.

Нийсса кхоачашъю договора кхийола статьяш а. Цу даькъа космически аре къамо дIалацаран дуккха адам цхьатарра хIалакдергдола герз космосе дахьаран духьала ерзаьраш а.

Керттера тохкамаш дераш СССР-и США-и я. Из-м кхетадеш а да: шеррача масштабе космос леррагIен плана боарамагIен Iомаярга дIаахийтара Iалаьмате дукха рузкъа эш, хIаьта из вIашагIа тохалургдац экономикен Iилмен чIоагIагIа дегIаденача державашта мара. Цу тохкамех хьахиннарех алкха цхьан къаман гIулакха пайда эцац. Уж, ма-дарра аьлча, дерригача дунен Iилмага кхоач.

Договора тIа хьакхайкаьй цхьана гIулакхаш леладарен вIаши новкъостал дерен принципаш кхоачаш а еш, 1975 шера СССР-ои США-си цхьана тIехьяьнна йоккха эксперимент йир «Союзаца — Аполлонаца» (ЭПАС). Советски американски космически кемаш космосе вIашагIа а кхийтта, вIашагIа дувзаденнадар. Специалисташа йоах, хатар хила тарлуча хьалашка нийсбеннача хана вIаши новкъостала бахка технически торо хинай хIанз тайп-тайпарча мехкий космонавтий ЭПАС бахьан долаш. Договора тIа аьннар бокъонца бакъ а хинна дIаэттад: «Космически ара, цу даькъе сигаларча седкъаш тIа а, гIулакхаш леладеча хана цхьан паччахьалкхен — договора доакъашхочуи космонавташа де йиш йолаш дола новкъостал ду кхыча паччахьалкхений — договора доакъашхой космонавташта».

СССР-ои США-си космосе цхьана деш дола тохкамаш, кхетадеш ма-дарра, ЭПАС-а проектаца чакхдоалаш дац. Цхьабакъда духхьал цо йиш хилийтай дIахорча Iалаьмате йоккхийча торонех пайда эца а лоаццача хана 40 гаргга лоархIаме Iилман эксперименташ е а.

Договоро хьакхайкаьча принципашка хьежжа гIулакхаш чакх а доахаш, вай мехко цхьана космически тохкамаш ду кхыча паччахьалкхенашца а. ЙоккхагIа йола программаш социалистически содружества доазонел чухьа а хIаьта иштта Францецеи Индецеи цхьана а кхоачашъю.

Договор даьчул тIехьагIа дIададахача итт шера дог теша а деш хьахьекхаб космос карaерзаяра принципаш селлара кIоаргеи йиззан хьахьекхача цу документа лоархIам.

Евгений СМИРНОВ.
(АПН).

Нохч-ГIалгIайчене-Карельски АССР деноШ

ВIАШИ НОВКЪОСТАЛ ДЕШ

Духхьала ший низаца, ший рузкъанца экономически даькъе дегIаухаш цхьаккха автономни республика, область е экономически район корайоагIаргьяц вай мехка. Вай мехка экономика сиха дегIаахар дувзаденна да царна юкъе айхха экономически бувзамаш хилар. Цхьайолча автономни республикаша, областаша воххарна лоаттаю цар промышленноста чIоагIа эшаш йола бедал, хIаьта цар хьаухийт акхарна эшаш йола кийча продукци.

Из иштта хиларах дола дукха масалаш доаладе йиш я вай республикерча цхьайолча промышленни предприятеша Карельски АССР халкъа боахамца лоаттадеча экономически бувзамех лаьца. Грозненски «Автоспецоборудование» яхача опытно - экспериментальни завода коллективо цхьа шу дIадахийтац вежарашха йолча Карелена тайп-тайпара дукха продукци дIа ца йохьийташ. Духхьала дIадахача иттлагIча пятилетка хьалхарча шера «Автоспецоборудование» завода болхлоша кийчъяь «П-113» яха 14 подъемник, «П-113», «П-104» яхача шин моделах йола йиъ подъемник, 40 тонн мухь айбеш йола ийс пресс, диъ цIарацIура дIакхаьчар Кареле. Республика къахьегамхоша чIоагIа раьза болаш дIаэцаш я вай завода продукци. Из дикеи тIехдикеи хилара тешал деш да Кареле халкъа боахама участкаша заводага деш дола заказаш шергара шерга дукхагIа хулаш хилар. ХIанзле вежарашха йолча республикера заказ кхаьчад завода коллективага укх шера цига дIадахьийта дезача «П-310» яхача моделах долча 16 цIарацIура. Уж а ший ханнахьен дикеи кхоачашде лерхIаш ба завода болхлой.

* * *

Кареле столице Петрозаводске наькъаш дехкача болх беш я Грозненски экспериментально-механически заводе арахецаш йола «АР-53» яха асфальторазогревателаш. Укх шера хьалхарча квартале вежарашха йолча республика заказах завода коллективо кийчъе езаш яр цу тайпара ши машина. Уж хIанзлехьа кийчъяьйнай. Укх деношка Петрозаводске дIаяхьийта лерхIаш я уж.

* * *

Карельски АССР кхачан промышленноста предприятешка дика йовзаши чIоагIа хоатташи я Аргунски «Пищемаш» заводе арахеца тайп-тайпара транспортераш, механизированни хьисапе шушашка хий, шура, йий, кхыйола продукци чуйотташ йола линеш. ИттлагIча пятилетка хьалхарча шера вежарашха йолча республике цу тайпара йола продукци Аргунски «Пищемаш» завода коллективо дIаяхьийтар 32 эзар сома мaьхa. Укх шера кхы а дукхагIа заказ кхаьчад Карелера завода продукци ехаш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ШМИДТ Борис.

Онежскерча берда тIа

КIеззига мара дулургдац-те?
КIеззигачун ва со да?
Онежскерча берда йисте
Вахьац Айно дагая?

Кхыметале вухь со язде,
Лехаш ткъамаш дола дош,
Октябрца сай дош хозде,
Сай халкъаца никъ дIахьош.

Къилбаседера хьахьекхаш
ГIала чувахача михо,
Лего гIаьнаш коана хьекхаш,
Наха декъа хьалехьду...

Лел со берда йисте. Сенна?
ГIаьний шершар хозахет.
Къерд ха яхар, дехкеваьнна,
Духхьал цаI аз хьалхатет:

Ма хьегалахь цIаккха,
цхьаннех,
Курал ца еш вахалахь:
Хьо цаI вац-кха укх гуйренах
Дакъа доаллар, дIахалахь.

СУММАНЕН Тайсто.

КОМАРАШ

Ушал йолча бекъий дада
тIаьна,
Новшой ког-кIал уж хIанз
цIарре цIувз.
Даккхай хьунца баха безa
гаьна,
Комарашка. Когаш сиха лувз.
Сатем чувхош чIоагIа хоз
цар гIараш,
Ший наб йохош раьза дац
из фо.
Кхерабенна дахкилг бедар
кадаш,
Цо когашка йоахар:
«СихагI хьо!»
Болар хьу цер листа миIинг
тедаш,
ЦIе комараш лепаш ядачахь.
«ЦIимхаре мохк» оал ер
иштта хеташ,
Цхьачар. Гарггар ер
цабовззашехь.
ДIахьовзал хьо.

Юстарвалал наькъа.
Аре гургья-цIе цу комарех.
Дийххар оттош кIувс ба
хьона накъа,
Яал, кIордоргвац хьо
вагIарах.
ХIара кIотарг — мерза
даар-малар,
ХIара комар я-кха меза-мутт.
Нана-лаьтта да ер беркат
хьалур,
Ший ясмале укхо
йийлла ют.
Массе хьаьша хьоашал ду
са лаьтто,
ХIаренега яхаш:
«Кулг хьадаI»
Хиннар-дайнар цIаькха
духьал отто,
Болар ду аз
бекъилга тIа да.

ГIалгIай меттала яьхар
М.-С. ПЛИЕВ.

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ КЪОВСАМА ФРОНТАШКА

КХОХКАМ КIАЬДБАРИ ИДЕЯЙ КЪОВСАМИ

ДIадахача шерага юха хьежача бIарга ца го йиш яц дунен халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбеча даьха толамаш, машарен прогрессен низаш чIоагIдаьд, наха юкъера цар сийи влиянии чIоагIъяьй. Цунца цхьана вахаро хьахьокх: чIоагIа машар оттабар — доккха хьинар эшаш, тIагIерттан леррагIен къахьега дезаш дола чоалхане гIулакх. Кхохкам кIаьдбара гIулакх бокъонца корта а баь дIаоттаданза даргдац, дунен халкъашта юкъера отношенеш эргайоахилга машаре дахара принципий ларда тIа чакхдаьккха дала деза.

КПСС XXV съезда ЦК-ас яьча Отчета тIа белгал мадаккхара, тайп-тайпара общественни строяш йолча паччахьалкхенаша машаре вIаши гIойле йолча тайпара цхьана леладу гIулакхаш дегIакхувлара наькъаш, герз дIадаккхарга долха наькъаш саббарагIен леррагIен леха дага я Советски Союз. Цу гIулакха машари дунен халкъашта юкъе цхьана леладу гIулакхаши бахьан долаш дIахо лоаттабергболча къовсама программа оттайир съездо, из машара Программа лерратIа дIахо хьолга а дегIайоалаелга а лаьрхIа.

Керда советски инициативаш шерра къоабал а йир, хьал а лаьцар вежарашха долча социализма мехкаша, машар безачен прогрессивнии дерригача низаша. Цхьабакъда иштта цар хьалхьоа а дир, оарцагIа а даьхар реакцен милитаризмаи низаш, дуне «шийлача тIема» ханашка юхатоккхаде, Iоажален хIалаквун герзаш хьадарах пайдаш деш мел бараш.

Империализма позицеш мелъеннаяле а, овла хувцабеннабац цун. Цудухьа кхохкам кIаьдбеча хьалашка а исторически къовсам латт социализман капитализман низашта юкъе. ХьалхагIа а санна ирен тIагIерттан къовсам лоаттабеш йола орена йолаш дус общественни вахара дерригa доакъош — экономика, политика, идеологи. Цу цхьан ханна хIанзарча хьалашка тIа-тIа дукхагIа хьалхарча плане увгтаю идеологически проблемаш.

Цу къовсаме социализм исторически наступлени еш я, дунен тIарча бIаьш миллионаш болча наьха уйлаштен дегаштен Iалаьмате йоккха воздействи а еш. Марксизма-ленинизма идеяй низ, адамаш шоайгахьа доахача социализма идеалий низ алсамбувл социалистически мехкий толамаша. Ах бIаь шу хьалхагIа а тIехьа В. И. Ленина яздаьд «гIулакхаш чакхдахарца беча хьехама» хьакъехьа. Из ленински положени вай деношка къаьстта чIоагIа дог тешадеши гуччахьен бакъъеш я практике.

Экономика дегIакхувлача, социальни проблемаш къестаеча, къахьегамхой хьал-торо хадданза лакхъеча реальни социализмана карагIдувла хIамаш кхы а доккхагIа хет ерригa хало эггара хьалхарча аргIанна къахьегамхошта ги а ехкаш капиталистически дуне эгадеш латтача кризисашка хьежача.

Юха па къовлалуш йодача инфляценен хIамай маьхаш лакхдаларцен цхьана геттара дукха беб хьабе болх боаца нах. ДегIадаьхкача капиталистически мехкашка хIанзле а ба 19 миллион гаргга хьабе болх боаца нах. Малхбузехьарча экономика «даьша» 1976 шера кризисни хьалаш дIадоахаргда яьхадале а, мадарра аьлча производство йожаш латтар. Буржуазни обществе тIа-тIа чIоагIагIа ирлу расаштен къамаштен юкъера довнаш, дIахо а йожаш латт духовни культуреи морали.

Социализма идеяй влияни тIа-тIа чIоагIлуш хилар харцде йиш йолаш бац кхыметтел эггара даьрагIа бола антикоммунисташ а. Масала, 1975 шера апреле Рио-де-Жанейро хиннача Дерригдунен антикоммунистически лига 8-ча конференце документаш тIа мукIарал дора: марксистско-ленински идеяш тIа-тIа дукхагIа чуйолаш латт культурни, литературни, артистически, дын гIозараштa юкъе. Къилбаседаатлантически союза информаце служба официальни органа — «НАТО ревью» яхача журнала — халахет, машаре дахара политика «Iалаьмате чIоагIа низ а бенна дIаэтта... тIа-тIа лакхлуш йола цун влияни цергашта юкъе йоаллача антикоммунистически пропагандах къамарге кхаччалца бизачеи хIанз коммунистически дунен хьакъехьара хIамаш дукхагIа ха гIертачеи кагирхошта юкъе къаьстта чIоагIа холуш хилар.

Вай классови моастагIаша тIа-тIа дорхагIа дувц реальни социализмах, эггара хьалха Советски Союзах. Цу хана цар лерхIар шин тайпара да. Цхьан оагIорахьара, шоай мехкашкарча халкъашта социализм гоамъялийта, марксистско-ленински идеяш дIаяржара новкъарле е, къахьегамхой уйла дарба дулургдоацача капиталистически строя эйпашта тIера дIатувлае гIерт буржуазни пропаганда. Цхьаькха оагIорахьара — социалистически строй «эйп» яккха гIерт. Кхохкам кIаьдбара гIулакх информаце, культура, образоване даькъе цхьана леладу гIулакхаши обменаши тIа-тIа дукхагIа хулаш хиларца, массови туризм дегIаахарца, доалечарна шоашта юкъера контакташ дикка шеръяларца белгалдувлача хьалашка буржуазни идеологи социалистически средана юкъеяхара аьттув болашагIа дола хьалаш нийсдалар догдоах цо. Цунца дувзаденна лерхIарий хьакъехьа гуччахьа хьаьынад «малхбузехьара идеяш чакхъялийтара шоай наIараш хьаелла» еза социалистически мехкаша аьнна хьакхайкадаьча «Нувель атлантик» яхача НАТО бюллетено.

СССР-ера, кхыча социалистически мехкашкара процессаши событеши юхамаччахьа а йоахаш, капитализмера вахар ялсамара дар морг хIана дац аьнна хетийташ дола сурт увттаду реакционни пропагандо, социалистически паччахьалкхений цхьабола гражданаш мукъагIа раьза хургбоаца гIулакх де, уж шек баха, партен правительстван политиках бола цар тешам боабе гIерт из.

Iилман социализма идеяй влияни чIоагIлуш хилар теркал а деш, вай моастагIаша хIанз дуккхаза а социализма «гадоахаргаш» а беш хьаувттабу шоаш, из «эргаьккха тоае» чIоагIа сагота ба шоаш а яхаш, цхьабакъда цу хана цар лерхIар шоай классови хьашташ кхоачашделга мара кхы хIама дац. Буржуазни пропагандо гIад а яха ший байракашта кIал увттабу «цIенача», «харцахьа яккханза» йолча, «гуманни» социализма байракха кIал а этта марксизмаца - ленинизмаца къовсам лоаттабеш бола тайп-тайпара аьттехьара реформисташи ревизионисташи.

Антикоммунисташа вIашагIъехк гIаре антисоветски спектаклаш ловзаераш а хулаш хьаувтт «диссиденташ» оалаш бараш а. Уж чухьара эмигранташ хьалхестабеш хьал а увттабеш, социалистически мехкашка цхьа фунехк даь политически «оппозици» я аьнна хетийта а цу цхьан ханна антисоциалистически уйлаш дIайоаржаяра царех пайда эца а гIерт буржуазни пропаганда. Цхьабакъда ма-дарра аьлча, цу наха юкъе уж шоаш мара кхы тайпа саг вац, хIаьта «дог тешадеш цар дувцараш» а кхы хIама дац буржуазни пропагандо йоаржаеш йола антикоммунистически уйлаш юха керда а йоахаш лекхилга мара.

«Буржуазни идеологаша ревизионисташа, — белгалдаьккхад Л. И. Брежнева, — ши духь дувцаш къарлу, вайцига демократи яц яхаш. Цар массе тайпара «хьехамаш» ду вайна социализм «тоаяра», цунна демократизаци яра хьакъехьа. Вешта цар еш йола йоакхо-м, бакъдар аьлча, социализма хьакъехьа яц. Царна дезар-м буржуазни порядкашта вай юха тIадугилга дар, цудухьа гIерт уж шоай буржуазни демократи, халкъа хьашташта мегаргйоаца эксплуататорашта йола демократи качйолла».

Буржуазни пропагандо кIезига къахьегац экономикан Iилма-технически прогрессен даькъе социализмана карагIдувлараш лохдара. Советски Iилманен техниканен карагIдувла массанена а довзаш дола хIамаш, советски экономика тешшамен массе оагIорахьарен — Малхбузен мехкийчул эргашагIа — лакхлуш хилар цхьаккха дича «теркал ца а деш», гучахьара дар кхы дар доллашехьа а, из «эффективни ца хилар», «технологически тIехьайнса хилар», кхыдараш хьахьокха гIерт буржуазни пропаганда.

Цу тайпара хабараш корта боацаш хилар бIаргагу, революци ялалехьа тIехьайнса хинна Росси хьал а яьккха, ший Даьхе дунен тIа эггара хьалха латтача индустриально дегIаяьхкача державаех цаI а яь дIаоттаьча советски халкъа.

Буржуазни идеологаша къаьстта догдоахийла ю «Малхбузехьарча вахара хьисап» оалачоа еча пропагандах. Цу гIулакха хьувзаш бола «советологаш» вахара хьисапа потребительски бустамаш вайх хьоарчаде гIерт. Цу хана цар шоашта ховшшехьа а хьоахабац вежарашха йолча партеша къахьегамхой хьал-торо лакхъяра беш бола Iалаьмате бокха болх а хIанзле а гуш дола, цу балхах даьнен дIахо дувлаши дола беркат а.

Кхохкам кIаьдбара хьалашка идеологически къовсам ирбаларо цIаькха а хьахьокх машаре дахар шин социальни системо лоаттабеча классови къовсама ший тайпара форма хилар. Кхохкам кIаьдбара гIулакхо цхьанна тайпара дIа а дахац, дIадаха е хувца йиш а яц классови къовсама законаш. Кхохкам кIаьдбеча хьалашка коммунисташа эксплуатацеца машар бергхиларга е монополисташ революцегахьа баргхиларга догдаха йиш йолаш цхьаккха а вац.

Социализманен капитализманен юкъе, социалистически буржуазнии идеологешта юкъе латтача исторически къовсаме бухсоцаш йола котало социализмо яккха йоагIаши ца йоаккхаш юсаргйоацаши я. Из йоаккхаргья исторе чухь эггара прогрессивнегIен гуманнегIен йолча марксистско-ленински идеяй сийлахь-боккха низа бакъдари бахьан долаш.

Юрий САМПОВ,
Анатолий КНЯЗЕВ,
(АПН).

Октябра 60 шу дизара накъадолхаш

СОВЕТСКИ ХАЛКЪИЙ БАРТТАЙНАЧА ДЕЗАЛЕ

ЦІЕНОШ БЕРКАТАХ-ХЬАЛДИЗА

Революци хилалехьарча тха юртах фу оалалургда? ДуккагІдола рузкъа помещикийн кулакийн коашка, паччахьа эпсарийи чиновникийи цІеношка дар. Тхона халахете а тха юрта кІезига бацар уж. Дына даьша гІо а деш цу бІаьхийча наха къеча наха доккха дукъ тІалоаттадора. Юрта баха дукхагІбола нах къел ла а ца могаш шоай юрт йита а йите Россе промышленни городашка дІабаха безаш хиннаб болх лаха. Иштта дІаухаш хиннаб 250-нел дукхагІа бараш. ХІаьта царех дукхагІбараш социалистически уйлаш йолаши Россе болхлой класса революционни къовсама опыт яйзаи цІаухаш хиннаб. Гаджиев Махьмад, Эльдаров Іумар-Гаджи, Омаров Махьмад (Чохский) санна бола эрсий хьалхарча революце дакъа лоацаш хинна чохинцаш Октябра идеяш юрта дІайовзийташ бола хьалхара пропагандисташ хилар. Цар дуккха а нах сомабаьхар, Дагестане советски Іаьдал оттадара къовсам лоаттабе уж гІовтта а бир. Цу къовсама керте эттар цІи хезаь вола партизански отряда командир Омаров Махьмад (Чохский). Цу деношка Чохе хьахилар Дагестана лоамашкара партийни ячейкаех цаІ, хІаьта 1923—24 шерашка ячейкана Дагестане хинна революцена духьалара гІоттам эшабеча денали турпалали гойтарах республика Реввоенсовето баркал а аьлар ТІема ЦІеча байракха орден а елар.

Чохах хилар коллективни боахам эггара хьалха вІашагІболла йолаеннача юртех цаІ. 1926 шера вІашагІбеллар «Нур» яха кредитни товарищества юртбоахам. «Нура» ларда тІа 1928 шера вІашагІъеллар «Чабан» яха хьайбаш леладу ферма. ХІаьта 1930 шера цу шин боахама ларда тІа йиллар 187 ахархой дезал чубоагІа хьайбаш леладу колхоз. Цу хана колхозе 8000 устагІеи газеи 327 доккха бежани дар. Уж дар кулакаш баьрашкара хьадаьха хьайбаш. Ше Іойиллача хьалхарча деношка деш «Чохский» колхозах хилар дикагІйола опыт республике дІайоржаеш боалв боахам. 1933 шера укхаза хилар колхоза опыт дІайовзийта гулъяи юрташта юкъерча доттагІлеи съезд. Укхаза бийха бар Гунибски, Хунзахски, Кахибски, Лакски, Чарадински, Левашински, кхыча районий делегаташ.

Боахам тешшаме низах болаш латтар. 1952 шера колхозах хилар «Кавказская бурая» яха доахани «Дагестанская горная» яха жан эггара хьалха дІадоладаь боахам. Уж толамаш дахарах колхоза председатель хиннача Исламов Исламан колхоза воккхагІволча жа Іуна Пакалов Омараннеи Паччахьалкхен совгІат делар.

Чохски Омара колхоза къахьегамхоша къахьегама ветераний сийлен гІулакхаш дІахо а хьош шоай боахамах республике эггара боккхагІа, дикагІбола боахам бир. ХІанз колхозе 30 эзарнел тІех устагІеи газеи, 2200-нел дукхагІа доккхий доахани да.

Дика дІайолаяьй колхозхоша иттлагІа пятилетка а. Паччахьалкхенга хьайбай продукташ йохкара хьалхарча шера планаш итт бетта кхоачашйир дулха — 109 процента, шурий — 101, тха — 122 процента.

Даьхо толамаш бахьан колхоз дуккхаза а хиннай СССР ВДНХ дакъа лоацаш. Колхоза цІи ДАССР къахьегама сийлен книжка я, ДАССР 50 шу дизара сийна цунна еннай КПСС обкома, ДАССР Лакхехьарча Совета Президиума, республика Министрий Совета; облсовпрофа Памятни ЦІе байракх, кхыйола массехк цІе байракх, дипломаш, грамоташ. Итташ чохинцаш ба доккхий паччахьалкхен совгІаташ денна, доярка Исалова Амината Социалистически Къахьегама Турпала цІи еннай.

Общественни боахам дегІахарца цхьана, довзаргдоацаш хувцаденнад юрта сурт, бахача наьха материальни культурни боарам айбеннаб. ХІара шера лакхлу колхозхошта тІабоагІа пайда. Цхьадола масалаш доаладергда вай. Колхоза жа Іун Магомедов Ювсапа дезала цхьан шера тІабена пайда 5700 сомал дукхагІа ба, е колхозе болх беча хІаранена бетта денна юкъера алапи 170 сомал дукхагІа да. МугІарерча колхозхочо Мирзоев Сулейманен доярка йолча цун йоІо Шахрудайен алхха ийс бетта колхозе даьккхар 3110 сом ахчен цаІи ахи тови гаргга кІаи, 300 килограммал совгІа коартолаш, ялх килограммал совгІа модз да. Уж тайпа масалаш кхы а да. ЦІенош беркатагІа хьалдиза да. Нах тІаювха хІамаш дика йолаш, квартирашка хІанзара мебель йолаш ба. Дуккхача ковнашка мотоциклаш, автомобилаш, цІагІа радио, телевизораш я.

Таханара чохинец сийленца къахьегар хинна ца Іеш, дика дийша Іилман а техника а деятель ва. Советски Іаьдала шерашка 500 совгІа саго лакхера дешар дийшад. 70 совгІа саг ва доктори Іилмай кандидати волаш. Юрта шиъ юкъера, шиъ бархІ шереи дешара школаш я, укхаза интерматашка мел эша хьалаш а долаш ва 800 гаргга дешархо. Цига болх беча 66 хьехархочох 70 процентал дукхагІбараш лакхера дешар дийша ба. Юрта бахача наха гІулакх деш культра ши ЦІа. шиъ клуб, шиъ библиотека я. Юрта я участкови больница.

Тха колхоза къахьегамхой Коммунистически партеи Советски паччахьалкхенои еча йоккхача йоакхонна гІулакхаца жоп а луш хьинар айдаь болх беш ба КПСС XXV съездо оттадаь исторически декхараш кхоачашдеш. КПСС ЦК октябрьски (1976 ш.) Пленумо берригa къахьегамхой тІахьийхаб иттлагІча пятилетка заданеш толаме кхоачашъяра кхы а шерагІа социалистически ях йоаржае.

Парте тІахьехама жоп луш Советски Іаьдала 60 шу дизара сийна къахьегама вахте эттаб тха колхозхой. Цхьаккха а шеко яц из сийдола юбилей къахьегаме керда толамаш дахарца оаха белгалдоаккхаргхиларах.

И. САЛИМОВ,
ДАССР Гунибски района Чохски юрта Совета исполкома председатель.

Мехкдаьттен гази йоаккхача Ногайски управлене оператораллa болх беш ва Социалистически Къахьегама Турпал Муталимов Муса. Пятилетка хьалхара шу къахьегама тІехдикача толамашца чакхдаьккхад цо.

СУРТА ТІА: Социалистически Къахьегама Турпал М. Муталимов.

Гунибски районерча Серго цІерагІча колхоза воккхагІволча жа Іуна Нуров ИбрахІама Іулашка 1500 жий ба. Дика тоаденна долаш Іанга дахар уж. ХІаьта хІанз Іаи даьгІенашка латташ диза а тоаденна а да.

СУРТА ТІА: И. Нуров.

Расул ГАМЗАТОВ,
Социалистически Къахьегама Турпалхо

* * *

(«Лоамашка да са дог» яхача поэма тІара).

Бокъо йоацча мехка
машар бенна.
Лоамарошта енна
кортамукъал
Волча Сийлахь-воккхача
Ленинал
Хьамсарех саг лаьтта
вовзац сона.

ПаргІато хургъяцар хьо
ца хиена,
Цудухь даим хьоца
я Дагестан,
Сай дег тІара ях аз:
«Баркал хьона,
Россия, — доазув доаца
океан!»

Іаьла КАЗИЕВ,
Дагестана халкъа поэт

СА ПАРТИ

МалагІ низ ба
Ираз хилда аьнна
Халкъаш кхотадер?
Малав — моастагІчунна
Сунт а хинна
Духьал латташ вар?
Са парти!

Малав дош болатал
ЧІоагІагІ долаш
Мел аьннар баьдеш?
Бакъдар мара
Дувцаш воацар
Малав?
Са парти!

Малав
Уйла-ниеат
ЦІена долаш?
ТІехьагІ хургдар
Шийна къаьга
Гуш вар?
Овлаш халкъаца
Долаш вар
Малав?
Са парти!

Малав
МоастагІашта духьал
Латтар?
Вай Ленина
Новкъа хьалха вкулар?
Са парти!

Халкъа цІий да
Хьа пхьаьнашка лелар,
Керахь халкъа
Дог да хьа деттадр.
Даим халкъа
Хьаькъал, низ
Ба хьоца
Са парти!

ГІалгІай меттала яьхар

Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ.

ТХО—ИРАЗ ДОЛА НАХ

Лоамий мехка цІи хезача вИІий, башха дикача революционера Буйнакскии, Улубея, цІи лелаеш я са город. Шозза мохк агарах чІоагІа зе хинна город дегІаухаш, хозлуш-тоалуш, иттлагІча пятилетка хьалхарча шера башха-дика толамаш даьха город я.

Города хІара къахьегамхочун болх юкъарча толамах дІакхет. Сийленца кхоачашъяьй цхьайтта бетта программа. Социалистически декхарех шера планал совгІа 800 эзар сома маьха продукци йохка езаш хиннача Буйнакски коллективаша ехкай миллион сомал дукхагІа.

Тха агрегатни завод городе эггара къонагІа йола предприяти я. Бакъда цо арахеца продукци хІара шера дукхагІа хул. ДІаяхача пятилеткагІа цун дуккхача къамех латтача, кхотаенна, доттагІал долаш йолча коллективо Даьхенна ах миллион сома маьха планал совгІа йола продукци елар.

Иштта башха-дика болх беш я цехийи участкайи коллективаш иттлагІча пятилетка шоллагІча шера а. Предприяте дерригa гІулакхаш дувзаш да, эггара хьалха, кадрови болхлой говзача къахьегамца. Кагирхой керттера декхар да царгара хьувкхам эцилга. Оаха кагирхошта иштта хьокхам а тел.

Заводе итт шерал тІех болх беш хьавоагІаш бІаьннел совгІа саг ва. Уж ба орденаш лелаераш слесарь М. Лопатинов, гальваник У. Ибрагимов, токараш Х. Омаров, М. Устарханов, кхы дуккха а ветеранаш.

Аз айса заводе болх бу кхойтта шу даьннад. Цу хана чухь револьверщика професси Іомаяьй аз цхьайтта сага. ХІара йоккхача предприяте санна тха заводе а я кадрай дешарга хьожаш йола отдел. Цуй болхлой йоакхо — вахаре эггара хьалха гІабоахарий терко яр. Курсашка, коммунистически къахьегама школашка шоай говзал лакхъеш бола болхлой заводерча конкурсашка дакъа лаца йиш йолаш ба. Конкурсашка котбаьннарий бокъо хул шоай тамагІ леладе. Цу конкурсех хилар сийленга вогаш дола шоай тайпара лагІаш.

Говзача къахьегамо дог гІоздахарал совгІа дикагІболла производственники бокъо я, масала, премеш екъаш, къахьегамах алапи луш долча льготаш яха, говзал эша къахьегам болча болх бе, кхычарел хьалхагІа квартира, путевка эца. Доккха сий деча хІаранена наьха тІа йоалаю значок лу. Тха предприяте ший берий — беш-ясли я, кастта болх бе йолалургйолаш я цхьаькха берий беш. Болх беш я столови, кафе, медпункт, библиотека.

Тхо ираз долаш нах да, ираз долча мехка дахаш а къахьегаш а да.

М. ГАДЖИЕВ,
Буйнакски агрегаташ еча завода наладчик, Къахьегама ЦІеча Байракха орден лелаер.

ЦИФРАШИ ФАКТАШИ

1913 шера Дагестане 73 ахкустарни предприяти яр. Советски Іаьдала шерашка республика боахам овлан тІара хувцабеннаб. Тахан Дагестане болх беш я хІанзара оборудовани йола 1922 промышленни предприяти.

Советски Іаьдала латтача шерашка промышленносто арахеца товараш 300-зза дукхагІа хиннад. Алхха ийслагІча пятилетка шерашка планал совгІа арахийцай 99 миллион сома маьха промышленни продукци.

Промышленни продукце 103 тайпана еннай дикала паччахьалкхен Знак. Массанахьа а чІоагІа хоатташ я «Дагэлектротерм» объединене, «Дагэлектроаппарат» завода оборудовани, Дербентера къувсам.

Республика предприятешка кийчъяь хІамаш дунеи 60 мехка дІаккухьийташ я.

ХІанз хІара дийнахьа Дагестана промышленносто бІарчача 1913 шера арахецаш хиннар миссел продукци арахец.

Продукци маьхала яккхара 1976 шера план республика промышленносто кхоачашъяьй 22 декабре. 10 процента дукхагІа арахийцай продукци, къахьегама овсарле 6,5 процента лакхъеннай. Планал совгІа 27,1 миллион сома маьха продукци арахийцай, вешта аьлча 1975 шера арахийца хинначул 98 миллион сома дукхагІа.

ИттлагІча пятилетке республика промышленносто арахеца продукци 45—50 процента тІаккхетаргья, предприятеша карадерзадергда продукце 500 керда тайпаш арахецилга.

Алхха ийслагІча пятилетка шерашка Дагестане хьалъяьй 50-нел совгІа промышленни предприятии комплексаши. Царна юкъе я 1 млн. киловатт низ бола Чиркейски ГЭС, фосфорни тухий Кизил-Юртара завод, республике эггара йоккхагІйола Хасавюртара консервни завод, кемаш тоадеш йола Махачкалера завод, булкаши кагий хІамаши арахеца махачкалера комбинат.

1971—1975 шерашка республике хьалдаьд цхьа миллиони 397 эзари квадратни метр цІенош, 73,1 эзар моттиг йола школаш, 15 эзар моттиг йола берий учреждениеш, 3,9 эзар маьнги бола больницаш, 9 райцентре болх бе йолаеннай бытовой гІулакхаш деш йола комбинаташ.

Лоамий мехка эггара гаьнагІча моттигашка а кхаьчай электричество.

Статистико яхачох 1913 шера оахача лаьттай кхоалагІа дола дакъа бахача наха юкъе 0,5 процент болча бІаьхийча наьха кара хиннад. Сийлахь - боккхача Октябро дІадаьккхар из ниийсо ца хилар. ХІанз алхха хиш дехка лаьтташ 274 эзар гектар да, вешта аьлча революци хилалехьа хиннарел 7-зза дукхагІа, 57 эзар гектар бешамаш, 54,4 эзар гектар комсаш я.

1927 шера республике яр 920 саг деша вагІаш йола юкъерча специальни дешара 8 заведени.

ХІанз республике 5 вуз, юкъерча специальни дешара 30 заведени я. Дешара дерригача тайпашта юкъезза ва 458,6 эзар саг, вешта аьлча бахача нахах кхоалагІавар дешаш ва.

Октябра хьалхарча хана Дагестане яцар актуальни Іилман проблема къоастаде ховргдола цхьаь цаІ учреждени, хІаьта хІанз укхаза я СССР АН Дагфилиали 22 Іилма-тохкама институти.

Республике болх беш ва 2500-нел дукхагІа Іилман болхло, царца 103 доктори 1149 Іилмай кандидати. 1959 шера 4 доктори 98 кандидати мара вацар.

Дагестана байракха тІа лепаш я Ленина, Октябрьски Революце, Къахьегама цІеча Байракха, халкъий ДоттагІа йиъ орден.

Республика кхачан промышленноста предприятешта юкъе йоккхагІъярех я Махачкалински булочно - кондитерски комбинат.

СУРТА ТІА: производстве хьалха латтараш (аьрдехьара аьттехьа): С. Гасанова, С. Султанова, Г. Бойкова, С. Абдулаева, С. Арсланалиева.

СА БЕРИЙ НАЬКЪАШ

Маьраца дика дахар тхо, цІаьхха цамогаш а хинна мар кхелхар. Шийтта бер а долаш цхьаь йисар со. Заводе вольцовщицала болх беш я со. ХІаьта бераш паччахьалкхено а предприяте коллективо а гІо а деш вахара дика наькъаш херже дІадолхаш да. ДукхагІдараш со санна болхлой а хинна е промышленностаца бувзам бола специальносташ Іомаяь да. ВоккхагІвола воІ Миршуд итт класс а яьккха Кизилюрте заводе болх беш ва. ЙоІ Захра болхло а йолаш Каспийске къахьегаш я, коммунистически къахьегама ударник я, ДАССР Лакхехьарча Совета депутат хинна.

Вагир техник - монтажник ва. Техникум йисте а яьккха хІанз заочно институте дешаш ва. Ариф эскаре гІулакх деш ва, хІаьта йоІ Зухра мараца цхьана доазон тІа бах — цун мар пограничник ва. Мехкарий Светланеи Севильи соца заводе ба: цаІ контролер, шоллагІъяр болхло. Шаккхе а болхлой кагирхой сайранарча школе дешаш я. Школьникаш а ба тха — Хошкади, Ахирати, Аликбери. Берригаш а дикеи тІехдикеи дешаш а ба.

ИийІийн къонгийи дукха бераш да са! УнахцІенеи догІозеи болаш хьалкхуваш ба уж.

Сай бераштеи берий бераштеи дикадар Іомаде а нах беза уж хургдолаш хьехам бе а сайна могаргхиларах а уж эхьээдел долаш хьалкхургхиларах а тешаш я со.

Ф. МАХМУДОВА,
нана-турпал.

Кхы а доккхагІа толамаш доахаргда

Тха колхоз йІаьхи я. Кертерча даькъе хьайбай боахам ба оаха лелабер. ХІанз тха ба 17650 устагІа, план 16000 я. Боахамо хІара шера тІа-тІа дукхагІа пайда бу жа леладарах.

Хоза, хІама ца эшаш бах тха колхозхой. ХІара дезала хІанзара дика цІенош да. Гаьнна лоамчу улла юрт электрификаци яь я. Сайре тІаеча массанахьа а лоталу сигала бесса экранаш, йолаш я радиоприемникаш, хІамашъютта машинаш, вахача эша кхыйола хІамаш. Тха юрта культура доккха ЦІа, библиотека, тикаш я. Са юртхошта гІулакх деш мастерскеш, банеш, иштта кхыйола учрежденеш я.

Беркат доалаш ба колхозхой, къаьстта жа леладерий къахьегам, жа Іуна бетта юкъера доагІа алапи 300 сомага кхоач.

Тха колхозо толаме чакхдаьккхар иттлагІча пятилетка хьалхара шу.

ХІаьта хІанз кхы а доккхагІа толамаш даха безам болаш да. Из кхоачашде мел эшар долаш да.

О. МАГОМЕДОВ,
Хунзахски района К. Маркса цІерагІча колхоза воккхагІвола жа Іу, Ленина орден лелаер.

ПАТРИОТИЧЕСКИ ГІУЛАКХА—ШЕРРА НИКЪ

Дагестана столица хьалхле лелаеча предприятей, гІишлошъерий, транспорта коллективаша шерра ях йоржаяьй Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара даха ма-доаггІара накъадахара тІехьа. Цу девизагІа социалистически ях йоаржаеш хьалха латтараш, эггара хьалха коммунисташ, декхараш тІаийдеш ба къахьегаме, общественни-политически дахаре шоашкара хьоккам гойташ. ХІара ди къахьегама овсарле лакха йолаш хилийтара, бедали материалаши ма-могга дукхагІа кхояра, къахьегамеи производственни дисциплина чІоагІъяра, къахьегаме карагІдаьннарий шоай чоташ хьеллара тІехьа къовсам лоаттабе, кагирхошта кхетам луча хьинаре дакъа лаца гІерташ.

М. ГАДЖИЕВА ЦІЕРАГІЧА ЗАВОДА КОЛЛЕКТИВО ЛАЬРХІАД:

Яхье дакъа лоацача хІаране шин шера планаш 1977 шера 7 ноябрь тІакхоачаш кхоачашъе.

шин шера заданел совгІа 200 эзар сома маьха продукци арахеца;

къахьегама овсарле лакхъяра план Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузаш кхоачашъе;

продукци 99 процент цкъа дІа ма-хьеккха дІатела;

120 эзар сахьат электроэнерги, 120 тонн металл, 22 тонн доагор кходе, кходаьча доагораца 22—25 рулевой 22—25 рулевой машинка тохкам бе;

рационализаторски предложенеш юкъейоалаярах 260 эзар сом экономически пайда бе.

ЦІЕНОШ ХЬАЛДЕЧА КОМБИНАТЕ КЪАХЬЕГАРАША ДЕКХАР ТІАИЙЦАД

шин шера гІишлой-монтажни балхаш дара план 1977 шера 15 декабре кхоачашъе;

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузаш планал совгІа наха чубаха цхьа цІа дІадала;

рационализаторски предложенеш юкъейолаярах 100 эзар сом экономически пайда бе;

400 тонн цемент, 700 тонн металл, 150 эзар киловатт-сахьат электроэнерги кхое, дерригa гІирсаш «дикеи» «тІехдикеи» долаш дІатела.

ФОРДА ТОРГОВИ ПОРТЕ КЪАХЬЕГАРАША ДЕКХАР ТІАИЙЦАД:

иттлагІча пятилетка шин шера план 1977 шера 15 декабре кхоачашъе;

мухь тІаботташи Іобоаккхаши кемаш латта ха 8 процента, вагонаш латта ха 10 процена лоацъе;

КарагІдаьнна сийлахь-доккха хІама

Сийлахь - боккхача Октябро хІара советски саг ший мехка виэза да, социализми коммунизми хьалъеча дакъа лоацар ваь дІаоттавир. 60 шу дизарга дерригача мехко кийчо сча Октябрьски революцена карагІдаьнна Іалаьмате доккха хІама да из.

Советски Іаьдало са биографе а хьайийллар сийрда оагІув. Со дакъа лоацаш хилар Дагестане Советски Іаьдал оттадеш лелабаьча къовсаме, со иштта дакъа лоацаш хилар республика экономикеи культуреи революционни хьисапе хувцача. Халкъо чІоагІа сий даьд са партийни боахамеи органашка доккхийча балхашта а ухийташ.

Хала дар са вахар Октябрь тІаккхачалехьа. Болх бе моттиг лохаш кхойтта шу даьннача хана Донбассе вахар со, цига цхьан шахте говраш лехкаш вар со. Укхаза байзар сона эггара хьалха революционни болам. Донбасса дикагІболча болхлоша стачечни болама юкъе вигар со.

Революционни уйла йолаши эксплуататорашта духьала къовсам лоаттабе опыт йолаши юхавера со Дагестане.

1918 шера Темер-Хан-Шура яхача городе фельдшерски школе деша вахар со. Укхаза аз хьоашал тессар эрсий халкъа прогрессивни викалашца. Цо торо ялар сона большевикий уйлаш кхы а чІоагІагІа йовза. ХІаьта вокха шера сай вахар хадаргдоацаш Коммунистически партеца дийзар аз.

1920-гІа шу чакхдоалаш Дагестане лоамашка Гоцинске вІашагІъелла антисоветски мятеж гІеттар. Дагестана юха а тІаэттар цІенхаштта кхерам. Цу чоалханерча хьалашка фу де деза кхета а даь сои са новкъостийи шек ца доалаш Советски Іаьдал лораде дІаэттар. Герз бе а делла тІемаш дир Гуниб, Карадах, цІеэскархой гарнизонаи Атаев Муслима партизаний отрядаи бандиташа го баь Крепость Хунзах мукъайоаккхаш.

Советски Іаьдала хьалхарча шерашка тайп - тайпарчеи бехктокхамерчеи балхашта хьежаваьв со, хІаьта цар тешам ца боабе а хьажав.

Са балха тІа сона чІоагІа дага доагІа шераш а хинна дІаэттар парте Дагестански областной комитета шоллагІа секретарь волаш аз болх баь 1930—1934 шераш. Из яр республика экономически вахар хувцам баь, ахархой бІарчча юрташ колхозашка ихаь ха.

Са хІанз 75 шу даьннад. ХІаьта а къоанало новкъарле яц сона республика общественни вахара юкъе дакъа лаца.

М. К. ШАРАПИЛОВ,
союзни лоархІам бола пенсионер.

18 этаж йолаш я город Махачкалера «Ленинград» яха гостиница. Ленинградерча гІишлоихоша дагестанцашта совгІата хьалъяь я из.

Б. АБДУРАГИМОВА сурташ.

ОАГІУВ КИЙЧЪЯЬЙ «БАГІАРАБ БАЙРАХЬ» ЯХАЧА ДАГЕСТАНСКИ РЕСПУБЛИКАНСКИ ГАЗЕТА РЕДАКЦЕ БОЛХЛОША.

Доазол дехьара

ЧЕХОСЛОВАКИ. Тесла предприятей ерригача продукцех 67 процент яр-керттерча дакъе автоматически телефонни станцеш — экспортагIа дIайохьийташ я. Оборудованена керттера импортер я Советски Союз.

СУРТА ТIА: АТС блока тохкамаш деш йоал инженер.

ЧТК-ТАСС телесурт.

СОЦИАЛИЗМА МЕХКАШКА

БОЛХЛОЙ ХА

Шей долча деношка заводской проходнойшта хьалхашка, центральни учреждений, моттигерча советий, райкомий зданешта юхе, Будапештен Венгерча кхыча городийн майдаш тIен улицаш тIен хул аьшка бесара барзкъаш дувха, цIе седкъа боалла фуражкаш тохка нах. Митингаш йолчен дуккха нах вIашагIкхетача кхыча моттигашкен трибунайн тротуарийн йIоаххала дIаотт уж порядок лорае. Бронзаца, дотоца, сираца леп тIем тIен къахьегамен яьха орденаши медалаши. Уж ба болхлой милице е Венгре цунах ма - аллара, болхлой хан членаш.

Болхлой милици хьахиннай ткъо шу хьалхагIа, контрреволюционни мятеж хьоаяь чурен дунен халкъашта юкъерен реакци тIаккхайдача халкъа-демократически стройна карагIдаьннараш лораде венгерски патриоташ дIаэттача халача деношка. 1957 шу доладеннача юххье ВНР Президиумо чIоагIъяьй из ший лоIама принципаш тIа латта, ший гIулакхаш партеи правительствай решенешка хьежжа лелалеш йола герз карара организаци а яь.

Цу деношка эзараш болхлоша хьаллаьнар кердача формированей отрядашта юкъе гIо аьнна парте баь тIахьехам. Эгара хьалхарча батальонех цаI вIашагIъеллар Щеча Чепеле. Цхьабакъда тар кхийтта моасагIа а вацар. 1956 шера гурахьа мятеж йохаяьчул тIехьагIа «деррига а марте юххьанца деиз юха дIадоладолда» яхаш кхерам тIатессаш йола листовкаш йоаржае баьлар контрреволюционераш. Цхьабакъда болхлой шоай лоIамеча дружинай сихача организаце керда авантюра хьоаяра чам боабир цаь.

Март бетта Венгерски столица — Пеккхача го баьккха йодача проспекта тIа яьлар Болхлой милице колоннаш. Ниисача мутIарчегIа а етта, кара дийна герз а долаш болхар дружинникаш. Царна тIадувхача форменни барзкъаша болхлой спецовка дагайохийтар, кепкаш тIа цIе седкъий лепар. Гаьнна дIахозар цар йоаха революционни гимн:

Хийише баккха,
новкъостий, ког,
Къовсаме чIоагIдергда
вай ног...

Улиций йIоаккхала латтар нах. Колоннай сийна тIовраш деттар цар, моаршал телаш кулгаш лестадора. Сагото нийн визарленийн лераш йовза йола цар йовхьамаш сийрда юблар. ХIаьта колоннашта тIагIолла декар кердача марша дешаш:

Хьажал шо курача
тха эскарга —
ТIема кийча йолча
болхлой отрядага...

Хьалхарча шерашка Болхлой милице тIум яр революционни болама ветеранаш, венгерски Щеча Эскарца хинна тIемахой, партизанаш, фашизмана духьала республикански Испане латаш хиннача интернациональни бригадай бIухой. ТIехьагIо цунах дIаккхийтар болхлой, ахархой, интеллигенце къонача воахала викалаш.

Болхлой милице бIухо хилар — йоккха сийле. Цунна юкъе дIаяуэцара хьакъехьа ена заявленеш ювц балха болча моттигерча партийни собранешка. Цу хана дувц ший лоIаме вIачувоачох доахка гIулакхаш, къахьегаме цуна карагIдаьннараш, общественна оамалаш. Цхьа бахьан доацаш дац Болхлой милице дуккха а дукхагIа бола бIухой социалистически къахьегама бригадай членаш е «Производстве хьалхалаттар» яха къахьегамхой хилар.

Болхлой милицеа гIулакх деш яккха еза ха цхи шу оттадаьд. Цул тIехьагIа запасе ваха е ший хьаштдале дIахо а цига гIулакх де йиш я дружинника. Дуккха нах юкъе болаш йолча цу организаце доккха сий хилара тешал ду, хIара цттлагIа вола бIухо из вIашагIъеллача дийнахьа деиз цунца гIулакх деш хиларо. ХIаьта дружинникех 80 процент совгIа бараш — коммунисташ.

Территориальни принципагIа хьаеш я Болхлой милици. Городийн юртийн районашка шоаш къаьстта йола бIун единицаш — промышленни е юртбоахама предприятешка латтача подразделенешцара роташ е батальонаш. БIарчча мехка Болхлой милице гIулакхашта кулгалду керттерча командоване.

Тайп - тайпара объекташ лораяра гIулакх чурчен караульни служба уставага хьежжа ду Болхлой милице бIухоша. Паччахьалкхен доазонца оагIув болаш йолча районашка доазув телхадераша лоаттабеча къовсаме доазон тIарча бIуца цхьана лелаьду цар шоай гIулакхаш. Дружинникаша доккха дакъа лоац халкъбоахама декхараш кхоачашдеча. Уж ба коммунистически субботникийн кхыча къахьегама гIулаккхийн инициатораш. Цкъа лаьтта Iийнабац уж Iалама низа духьала, къаьстта а Iаьржа хий деначен хьунах цIи яьначен хана, госхозаштен кооперативаштен новкъостал даьд хьувкъам чуэнача.

Болхлой милице ткъо шу дизара хетаяьча пресс - конференце цун главнокомандующи Арпад Паппа белгалдаьккхар:

— Болхлой милице керттера декхар из вIашагIъеллача дийнахьа деиз хувцаденнадац — болхлой Iаьдал лорадари чIоагIдари да из. Цу шерашка общественни порядок лорaеча, социализм хьалъеш доаллача вай халкъа кхерамзлен цо маьрша къахьегара хьалаши Iалащдеча герзашцарча низий тешаме бIарчча цхьа дакъа а хинна дIаэттай тха организаци.

ТIемен политически кийчоеча белгалбаьннача командираштен бIухоштен юбилейца дувзаденна правительствени совгIаташ деннад. 1977 шера марте хургйолча Болхлой милице эгара хьалхарча ерригвенгерски совешанена кийчо еш латт укх деношка милице доакъошкен подразделенешкен.

М. ПОПОВ. (АПН).

Халкъа заседателаш хоржаш ба

ХАЛКЪА ТЕШАМ БЕННАРИЙ БОКЪО

Суд яра бокъо кхоачашъсча хана РСФСР судоустройства хьакъехьарча Закона 11 статьяс цхьатарра бокъонаш лу халкъа судахоштен халкъа заседателаштен. Суде шоай декхараш кхоачашдеча хана судахой йолла бокъонаш йолаш ба халкъа заседателаш. Судера деррига дешаш дуккагIа йолча голосаша къестаду.

Халкъа заседателаш судера шоай декхараш кхоачашде аргI - аргIа судашка кхувл шера шин кIирал тIех ха йоаккхаргйоацаш. Из ха йIаьхъе йиш я, нагахьа санна цар дакъа а лоацаш дувца доладаь дош чакхдаккханза даргдоацаш хуле.

Суде дош дикагIа а ниисагIа а къоастаделга, цун лоархIам хьехам дургболаш хулга суда заседанена судахои халкъа заседателаши дика кийчбаларга хьежжа хургда. Дош а законодательни материал а хьалххагIе а Iомаяро Iалашду суде из ма - дарра дувцилга, цунца дувзаденна гIулакхаш дIззаи массе оагIорахьарен тохкилга, приговор е решени законагIа йоагIача тайпарен корта болаши елга. Цудухьа судахой декхарийла ба дешаши законодательни материали хьалххагIе а Iомаяра халкъа заседателашта мамогта новкъостал де.

Деша председателал деш волча судахочоа ниисса халкъа заседателаш декхарийла ба цу дешаца ювзаенна материалаш тохкача хьинаре дакъа лаца. Суда заседане цар бокъо я суде волчунга, иск енначунга, бехке вечунга, сагото кхаьчачунга, тешашка, эксперташка, переводчикашка, процесса кхыча доакъашхошка хаттараш де. Халкъа заседателаша судахочунца цхьана иштта къестаду дувцача дешаца дувзаденна дешаш а. Цхьана къоастаду, масала, суло дувца дезаш дола дош тIа ца баькха тешаш е процесса кхыбола доакъашхой боацаш дувца йиш хиларахи ца хиларахи дола дош.

Законо оагIонашта бокъо лу кхы тIа а документаш хьатIадайтара, тешаш тIабехара, экспертиза оттаяра, дувца оттадаь дош тIехвадаккхара е дIахо кхы тIа а тахка юха дахьийтара дехар де. Из дехар цун маIанга хьежжа цхьана къоастаду суда заседани хулча зале е совещательни цIагIа голосаш дуккагIа хиннача оагIорахьа.

Бехке вечун, защитника, судо дош дувцачун, сагото кхаьчачун, граждански иск еннача чун е цар шоай викалаш баь суде бахкийтарий РСФСР УПК 59 статьяга хьежжа бокъо я суда заседанена юкъера судохо, прокурор, судебни заседане секретарь, переводчик, специалист, эксперт а санна халкъа заседатель дIавоаккхилга дIадеха:

1. Нагахьа санна из сагото кхаьчар, граждански жоп дала декхарийла вар, теш вале а хIаьта иштта, нагахьа санна деша юкъе эксперт, дознани ийца саг, следователь, обвинитель, защитник, сагото кхаьчачун, граждански иск еннач е жоп дала декхарийла волчун викал хиннавале а;

2. Нагахьа санна из сагото кхаьчачун, граждански иск еннач е жоп дала декхарийла волчун гаргара саг е цун законни викал, обвинителa, защитника, следователя е дознани ийцача сага гаргара саг вале:

3. Нагахьа санна судахо шийггара е кхычахьа гIолла из дош шийна хьашт долча оагIорахьа дужаде ловш ва аьнна хеташ дола кхы тайпа бахьанаш дале.

Юххера а, закона тIа оттадаьд дош дувцаш йолча суда юкъе шоайла гаргало йолаш бола нах хила йиш ца хилар.

Цу тайпара моттиг йолаш яле халкъа заседатель декхарийла ва уж юкъера дIабаха безилга дIаккхайкаде. Кхыметтел процесса юкъе дакъа лоацараша уж юкъера бахар шоашта ловлга хьахайтадеце а.

ХIара дош дувцаш яр чакхъяллалца цхьан составах латта суд хила еза. Нагахьа санна судахоех моллагIа цаI (судахо е халкъа заседателех цаI) цамогаш хинна е кхыча бахьанегIа суда заседане дIахо дакъа лаца торо йоацаш хуле, цунна меттел кхыъкхе вар оттаву, тIаккха судо юххье деиз дувца доладе деза дош. Нагахьа санна дош дувцара йIаьхха ха эшаш яле, кхы цхьаькха а халкъа заседатель воалаве мегаргва, тIаккха дош дувца доладеннача юххье деиз суда заседане зале хила а нагахьа санна лаца за ца йоале тIеравьннача халкъа заседатела моттиг хьалаца а декхарийла ва из.

СССР-е ниисача бокъонагIа суд яра демократизм Iалащъю эгара хьалха судахой цхьанне а влияниех тийша хIама доацаш хиларца а законо яхар мара де уж декхарийла ца хиларца а. Цу гIулакха новкъостал ду судаш харжара а судахойи халкъа заседателаши шоай харжархошта е шоаш хержача органашта жоп дала дезаш хилара а наькъапа уттаеча хIанзарча порядко я хIаьта иштта судахойи халкъа заседателаши ханал хьалха юхабаха бокъо луш йолча порядко а.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Указаца 1961 шера 5 октябре чIоагIъяьча судахойи халкъа заседателаши ханал хьалха юхабахара порядка хьакъехьарча Положенега диллача, халкъа заседатель ханал хьалха юхаваккха бокъо яц из хержача коллективо яьча решенегIа мара.

РСФСР судоустройствах долча Закона тIа оттадаьд ханна тIавоацача халкъа судахочун декхараш халкъа заседателех цхьаннена тIадахка къахьегамхой депутатий районни (городской) Совета исполнительни комитеташта бокъо яла йиш хилар.

ЗаконагIа халкъа заседателий бокъо я суде декхараш кхоачашдарца дувзаденна шоай дайнар юха метта оттаделга дIадеха. РСФСР судоустройства хьакъехьарча Закона 16 статьяга хьежжа болхлоех, гIулакхерча нахах, колхозхоех болча халкъа заседателашта уж балха болча моттигера цар юкъера алапи лу судера декхараш кхоачашдеш цар йоаккхача хана. Закона тIа иштта оттадаьд болхлошха, гIулакхерча нахах, колхозхоех боацача халкъа заседателашта а цар юкъера алапи телга, хIаьта иштта служебни командировкагIа вахачоа болчча боарамагIа юха метта оттаду наькъагеи чуIе цIа лацарген дахар а.

Халкъа заседателий дайна из ахча юхаметта оттаду суда ахчанцара суле цар шоай декхараш кхоачашдеча тIеххьарча денал гаьна ца доаккхаш.

Хьадда дешаш дувцарах доалаш дац халкъа заседателаша суде лоаца дакъа. Суда доккха новкъостал ду цар профилактически мероприятеш чакхъяхара, условно суд яьрашта тIахьожам лоаттабу, хьинаре дакъа лоац правана пропаганда еча балха юкъе. Цу балха, массаза а яхар мо кулгаллу халкъа заседателий советаша — шоай лоIамеча общественни организацеша.

1977 шера январе чакхйоал 1975 шера хержа хиннача вай республика районни (городской) халкъа судий халкъа заседателий полномочей ха. 15 январе деиз 15 феврале кхачалца халкъа заседателаш хержаргба республика предприятешка, учрежденешка, колхозашка, совхозашка.

Халкъа заседателаш харжар — лоархIаме политически мероприяти. Цун лоархIам белгалбоал социалистически законность чIоагIъеча дакъа лоацаш суд хиларца.

АССР юстице министерства, районни (городской) халкъа судаша моттигерча партийни советски органашца цхьана даим зув халкъа заседателий гIулакхаш, правосуде еш йола хьехама воздействи чIоагIъеча цар лоаца дакъа, правови знанеш дIайоаржаечеи бокъо йоацараш ца леладайтачеи цар лоаца дакъа.

Халкъа заседателалла хержа хилара, паччахьалкхен цIерагIа приговораши решенеши тIаийяра боккха тешам лу бала хьакъ долаш болча гражданашта.

Халкъа заседателалла хорж болхлой, колхозхой, гIулакхерча наьха, интеллигенце дикагIа бола викалаш, хьинаре общественникаш. Царна юкъе кIезига бац шоай профессиональни знанешкен вахара опытагеи диллача правосуде чоалхане дешаш толаме къестадулуш бола воспитателаш, педагогаш, лораш, инженераш, кхыбола специалисташ. Ишта ба город Грозне Заводской районни халкъа суда халкъа заседатель А. З. Хаматханова — берий комбината заведующи, В. Г. Олейников — «Чечингстройтранс» яхача производственно - транспортни объединене юрисконсульт. Ножай-Юртовски районни халкъа суда халкъа заседатель Ю. Арсаев — электромонтер. Грозненски халкъа суда халкъа заседателаш М. Я. Хаджиев, М. Б. Кудрявцева, М. М. Остапчук, Назрановски халкъа суда халкъа заседателаш Д. Оздоев, С. Ужахов, К. Ганижев, гор. Грозне Октябрьски района халкъа суда заседателаш Т. Б. Осмаева, С. С. Абдулаев, дуккха а кхыбараш.

Коллективай дикагIа бола викалаш Нохч - ГIалгIай АССР районни (городской) халкъа судий халкъа заседателалла харжаро а судашта хьалхашка латта декхараш кхоачашдеча царга дикагIа дакъа лацийтаро а новкъостал дергда судий гIулакхаш дIахо тоадаран вай республике правопорядок чIоагIъяран.

А. КОТИКОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР юстице министра заместитель.

«Лай мажарг».
А. ТРУНОВА фотоэтюд.

Тахани кхоанеи хургда

29 январь

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 17.30. Лекционни зал. Карельски АССР-ах лаьца библиографически обзори художественни кинофильмаши. 19.00. Халхара зал. Кагирхой салаIара сайре.

Н. К. Крупскай цIерагIа культура Дворец. 14.00 — Октябра 60 шу дизара хетадаь Къилбаседа-ХIирий вагонноремонтни завода художественни самодеятельноста коллективаца вIашагIкхетар. «Фандаг» яхача вокально-инструментальни ансамбла концерт. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

Химикий культура Дворец. 14.00. «Светофор» яха клуб. 17.00. «Вай Даьхен иллеш» духовой оркестра концерт. 18.00. Социалистически яхье котбаьнараштa хетадаь «Тха кIира» яха радиожурнал.

Просвещене болхлой ЦIа. 11.00 — Къахьегама ветераний клуб. «Коммунизм хьалъеча кердача коталонашка» — лекци.

«Электроприбор» завода культура ЦIа. 11.00. Болх бу музыка езарий клубо. «А. Даргомыжске вахари кхоллами» — беседа. 12.00. Болх беш я интернациональни доттагIала клуб.

30 январь

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 9.30. «Замархо» яха кинотеатр. 14.00. Йоккха зали № 32 дола берий цIаи. № 12 йолча берий музыкальни школа академически концерт. 19.00. Халхара зал. Кагирхой салаIара сайре.

Н. К. Крупскай цIерагIа культура Дворец. 10.00. «Къона ленинец» яха кинотеатр. 12.00. Гайдара ди. 19.00. Кагирхой салаIара сайре. Локх «Голубой экспресс» яхача вокально-инструментальни ансамбло.

КИД — доттагIал яхилга да

Школа хьалхашка латтача дуккхача дешара - кхетама лоархIамеча декхарех цаI да дешархошта интернациональни кхетам балара гIулакх. Тха школа классни кулгалхоша Т. И. Гумбановас, Т. И. Пенскояс, Н. А. Веселовас, Е. В. Дыбовас, иштта кхычар а йоккха опыт Iоаяьй дешархошта интернационально - патриотически кхетам балара дакъе.

Шоай балха тIа пайда бу цар болхлой класса революционни, тIемен къахьегамен традицеех, вежарашха республикай истории вахари довзийт дешархошта, советски общества интернациональни доттагIалах хьабоалача пайдах дувц.

Школа 4—8-ча классашка чакхъяьхай «ДоттагIалла низ болаш да халкъаш». «Советски артисташен спортсменашен доазол дехьа даьха толамаш» яха беседаш, «Дерригача дунен тIа ба тха доттагIий», «Чили, тхо хьоца да» яха пионерски сбораш.

Безам тIабодаш кийчъю классни кулгалхоша социализма мехкашка — ГДР-е, Венгре, Чехословаке, Болгаре гIолла заочни никъбара беседаш. Дуккха а хиннаб лакхерча классай дешархой Г. Орджоникидзе цIерагIчен Iармхерчен музеяшка.

Школе каст - каста хул цIи хеза бола нах. Дешархой вIашагIкхетараш хиннад доазол дехьа баха хиннача тIема ветеранаца И. А. Шаповца, КПСС XXV-ча съезда делегатаца Л. П. Ясинецкаяца, иштта кхыбарашца.

Комсомольски организацештен пионерски дружинаштен юкъе шерра яьржа я КИД-аш — интернациональни доттагIала клубаш. Тха школе а болх беш я «Факел» яха КИД (кулгалхо Ю. И. Маковеева). Ший девиз а эмблема а я КИД-а. Ший болх секцешка дIаккхуьь, цо. Уж я «Са Даьхе — СССР», «Тайп -тайпара бесаш долча галстукий доттагIий», «Пресс - центр», культмассови мероприятеш кийчъерий сектор. Клуба беррига балха кулгалду правление. Балха план оттаю, из мийта кхоачашъю хьеж, секцей балхах лаьца отчеташка ладувгI.

Клуба болх вIаштIехьбаккхара гIо ду школа комитета комсомоло. Дег чу южаш яр ГДР 27 шу дизара хетаяь КИД-а заседани. КИД - а доакъашхоша В. Алениаси С. Рязановаси дийцар ГДР - а таханенах, ше хьахиннача 27 шера цо даьхача толамех. Заседане хьийхача школа хьехархочо Н. А. Веселовас дийцар ГДР-ах дола дагалоацамаш.

Сакъердаме яр Ангола Халкъа Республика хьакхайкаь шу дизара хетаяь хинна «Африка къовсам лоаттабу» яха заседани а.

Клубо де лерхIараш дуккха да—беседаш, вIашагIкхетараш, сайренаш, иштта кхыйола мероприятеш.

КИД-а доакъашхоша йоазонца бувзам лоаттабу Украина, Узбекистана, доазол дехьарча мехкий дешархоща.

КПСС XXV-ча съезда сояамаш кхоачаш а деш школа хьехархоша, партийни, комсомольски организацеша низ кхоачар дергда дешархошта интернациональни кхетам балара болх ма - хулла дикагIа дIабахьара.

А. ГАНИЕВА,
Орджоникидзевски № 2 йолча юккерча школа классен школен боацача балха организатор.

Редактор
Т. А. ТЕБОЕВ.

Спорт

Футбол

«ТЕРЕК» — 4:1

Ший цIагIа кердача сезона кийчо яьчул тIехьагIа Iаьржача форда тIа сборашка хилар «Терек». Самардийнахьа цига Севастопола сборни командаца чакхдаьккхар цо хьалхара вIашагIкхетар. Счет 4:1 йолаш котало яьккхар «Терекo».

Бургац чуйийттар Колятко Виктора, Чехладзе Анзора, Якушкин Виктора, Соколов Владимира.

◆◆◆

Чакхъяьннай традиционни Нохч - ГIалгIайчене Iай футболах ловзара хьалхле яккхара яхьай хьалхара тур. Дакъа лоацаш йола командаш йийкъай шин подгруппа, цу подгруппашка котбаьнначарна юкъе хургдолча вIашагIкхетаро гучавоаккхаргва чемпион. Иштта чакхъяьлар хьалхара тур: «Старогрознефть» —«Локомотив» (Грозный) 1:1, ДЮСШ (Грозный) — «Луч» — 1:0, «Красный молот» завод — «Октябрьнефть» НГДУ — 2:2, «Вайнах» (Аргун) — 1737 автоколонна — 5:2, ГАТП (Грозный) — ЧИВС автобаза — 6:2.

***

13-ча январе деиз Грозне дIахьош я берий-кагирхой спортивни школа (ДЮСШ) футболах ловзара чемпионат. Цига дакъа лоацаш я бархI команда. Чакхъяьккхай ши тур — хьалхле «Спартак» футболисташка я (тренер Бенецкий Юрий Владимирович). Шин матче шозза котало яьккхай цар.

Из турнир чакхъяьлча вай республике духхьашха ДЮСШ командашта юкъе дIахьоргйолаш я футболах Iай чакхйоаха яхьаш. Цига дакъа лоацаргда Грозненски ДЮСШ йиъ команда, грозненски «Локомотивои» «Терека» кийчои группои.

ХIаьта 30-ча январе ДЮСШ стадионе Орджоникидзерча футболисташца сакъердаме футбольни вIашагIкхетар хургда вай мехкахой. Команда кердача сезона кийчъеча плана юкъедоагIаш да из ловзар.

◆◆◆

КIалтохаргах латар

Орджоникидзе чакхъяьннай Герзашцарча Низий яхьаш. Дакъа лоацаш хилар цига вай мехкахой а. Къаьстта толам баьккхар цига вай грозненца Акаев Кюре — шоллагIа моттиг.

Турнира результатех Акаев Герзашцарча Низий сборни команда юкъевахав. Март бетта Ростове чакхъяргйолча мехка хьалхле яккхара яхьашка дакъа лоацаргда цо.

***

Селхан Тбилисе дIайолаеннай ший лоIамерча кIалтохаргах летара дунен халкъашта юкъера турнир, СССР сборни команда сий лорадеш ба вай республика пхиъ викал, Багаев Деги воспитанникаш. Уж ба Бадалов Руслан, Орцуев Хьасан, Тунгаев Бекхан, Бисултанов Адам, Хасимиков Салман.

◆◆◆

Волейбол

ДIадоладенкал хьалхарча лига командашта юкъе мехка хьалхле яккхара ловзараш. Хьалхарча туре грозненски «Автомобилиста» волейболисташа цхьатарра 3:0 счет а йолаш ши котало яьккхар Шевченкорча «Труд» командагара.

ШоллагIча круге царна духьаллаьттар еревански «Спартак». Цу наькъагIа а тешаме котало яьккхар вай мехкахоша — ши вIашагIкхетари цхьатарра счети — 3:0.

АргIанара матчаш грозненцаша дIахьоргья Тбилисеи Ташкентеи. 13-чеи 14-чеи феврале «Автомобилисто» шийцIагIа тIаэцаргба бакински армейцаш.

◆◆◆

Гимнастика

Краснодаре чакхъяьннай «Динамо» ДСО Российски Совета хьалхле яккхара яхьаш. Турнире дакъа лаьцар Нохч-ГIалгIайчен просвещене министерства берий-кагирхой спортивни школа командас. Турнире дакъа ловцараш 1962 шера баьраш хиннабале а вай тренераша йига хинна команда кхы а къонагIа яр. Вай командера эгара зIамагIъяр дIадехачунга хьежача шин шерал къонагIа яр. Бакъда вай спортсменкаша яьча выступленешта вIалла Iаткъанзар из гIулакх. Владимира, Воронежа, иштта вай мехка кхыча областашкарча спорстменашта юкъе цIенхаштта къовсам лоаттабир вай йиIигаша.

Спорта мастерашта юкъе многоборьех хьалхара моттиг яьккхар 12 шу даьннача Дегтярева Ларисас. Къаьсттача йиъ снаряда тIа хьалха хиннар а из яр. Цун наьша Назиева Наташа многоборье 3-гIча моттиге хилар. хIаьта шин снаряда тIа — шоллагIа.

Бакъда турнире хиннараш цецбаьхар яр 9 шу даьнна Героева Радима. Спорта мастералла кандидата программах выступленеш многоборье 3-гIа моттиг яьккхар цо. бIоагIа тIа йиьлагIен ший лоIамерча упражненешка — пхелагIен моттигаш.

Радимай гимнастикаца безам бола ха цхьа шун ах шун мара яц. Цун тренер Остроухов Михаил Петрович вайнаьха йиIига спортивни кхоанах дог тийша ва.

Остроухова гимнастика секце Радимайца цхьана ухащ я цун йиъ йиIилг а.

Т. АРГУНОВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

29 январь
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — БТ. Iуйранара гимнастика. 9.30 — БТ. «Говза кулгаш». 10.00 — БТ. «Дайноаной шоана». 10.30 — БТ. «Iуйранара почта» яха музыкальни программа. 11.00 — БТ. Музейшкеи выставочни залашкеи гIолла. Пушкина цIерагIча изобразительни искусства Паччахьалкхен музей. Франце искусство. ПхелагIа передача. 11.30 — БТ. «Iалами саги». 12.30 — БТ. «Деррига хар лов», яха киножурнал. 13.15 — БТ. «УнахцIено» яха Iилман - популярни программа. 14.00 — БТ. Хоккейх йола СССР чемпионат. Перерывах — «Спортлото» тираж. 16.15 — БТ. «Къьнара, къьнара фальг» яха художественни фильм. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — БТ. Когсоалозаш фигурни хахкара йола Европа чемпионат. Спортивни халхараш. Хельсинкера передача. 21.00 —«Ха». Информационни программа. 21.30 — БТ. «Кинопанорама». 23.00 — Бургаш йолаш хоккейх ловзара дунен чемпионат. Норвеге сборни — Советски Союза сборни. Норвегера передача. Йистеяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

13.00 — «Старт» яха спортивни тележурнал. 13.30 — «Запруда» яха художественни фильм. 15.00 — «Низа лагIам гIа гIолла» яха телефильм. 15.30 — С. Бадуев. Телевидене Грозненски студе «Бауди» яха спектакль (нохчий меттала). Телехьажархой заявкагIа.

30 январь
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — БТ. Бераштa йола Iуйранара гимнастика. 9.30 — БТ. «Гургал бетта са[...] хьат». 10.00 — «Советски Союза гIулакх деш ва». 11.00 — Тхоа[...] хьаде, оаха санна хьаде, тхол ди[...] кагIа хьаде». 12.00 — БТ. «Музыкальни киоск». 12.30 — «Юртара са[...] хьат». 13.30 — Боккхача наькъ[...] этапаш. «Балтика депутат» яха ху[...] дожественни фильм. 15.20 — БТ[...] Когсоалозаш фигурни хахкара йо[...] Европа чемпионат. Кхалнах. Шоа[...] лоIамех йола программа. Хельсин[...] кера передача. 16.00 — БТ. Дунен[...] халкъашта юкъера панорама. 16.3[...] — БТ. Мультфильмай программ[...] 17.00 — БТ. «Кинонкъбархой клуб[...]» 18.00 — Кердадараш. 18.15 — БТ[...] Когсоалозаш фигурни хахкара йо[...]ла Европа чемпионат. Хьагайтар[...] выступлени. Хельсинкера передача[...] 19.55 — БТ. «Сигалара чIагиргаш[...]» яха художественни фильм. Хьалха[...]ра серн. 21.00 — «Ха». Информаци[...]онни программа. 21.30 — «Сигалар[...] чIагиргаш» яха художественни[...] фильм. ШоллагIа серн. 22.35 — БТ[...] Боккхийчарна дола мультфильмаш[...] Йистедаьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

13.00 — «Хьехархошта а, школа[...] кулгалхошта а, берий даьшта а[...]» «Дешархой сахьат» яха докумен[...]тальни фильм. 14.00 — «Сийдa цI[...] парус». БоккхагIа болча дешар[...]хошта дола тележурнал. 14.25 — Ки[...]ножурнал. 14.35 — «Лека хьо... тх[...] иллиIа». город Грознерча № [...] йолча школа художественни само[...]деятельноста доакъашхой концерт[...] 15.05 — Документальни фильм[...] Сочински фестивала аккордаш.

РАДИО

29 январь

6.30 — «Парте тIахьехамашта жоп луш». Ножай - Юртовски районера передача (нохчий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — «Грозненский рабочий». «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.27 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Ашараш. 8.25 — «Къонал» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 14.30 — «ДIадеш автора». Нохч-ГIалгIай поэзий стихаш (эрсий меттала). 15.00 — «ИттлагIа цIталеке хьалдаладаттарашта дола концерт» (эрсий меттала). 15.40 — «Микрофона хьалхашка ба йоазонхой» (гIалгIай меттала). 16.00 — «Кагирхой балха говзалаш Iомае дIа-хьийсбар а къахьегама кхетамца уккхетабар я» яха радиолекторий (эрсий меттала). 16.15 — «Дай мехка музыкальни вахар» яха радиожурнал (нохчий меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллен Грознеи йоачан а йоацаш, Iуйрийна дохк а доаллаш, наькъашка ша а билла, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике минус 3 плюс 2, Грозне 0 градус йолаш хилеи тарлу.

Кхоанеи ломмеи йоачан йоацаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, тайп-тайпара оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 9—14, дийнахьа 0—5 градус шелал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культура отделий—3-61-46; промышленноста отдела—3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ05023. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 800.